

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Predavanje nakon kolokvija (8.) 2014/2015

Teme dosadašnjih predavanja

Proizvodnja i obrada odvajanjem

DIN8580 i gibanja kod postupaka obrade odvajanjem

Alat (osnovni, oblik, materijali, geometrija reznog dijela)

Teorija rezanja

Plastična deformacija i formiranje odvojene čestice

“Card model” – model elementarnih lamela i ortogonalno rezanje

Koeficijenti deformacije

Vrste odvojene čestice

Područje stvaranja naljepka (naslage)

Kinematika u zoni rezanja

Sile rezanja – Merchant, koso rezanje i Kienzle

Toplinske pojave kod procesa obrade odvajanjem i SHIP

Trošenje oštrice reznih alata (uzroci, mehanizmi, oblici, parametri, kriteriji istr.)

Postojanost i metode ispitivanja postojanosti, Taylor

Postupci obrade alatima definirane geometrije reznog dijela

Piljenje; blanjanje; bušenje, upuštanje i razvrtavanje

Provlačenje, tokarenje

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Piljenje: namjena (svrha); osnovni postupci strojnog piljenja; kinematika; stroj; alat

Okvirno piljenje

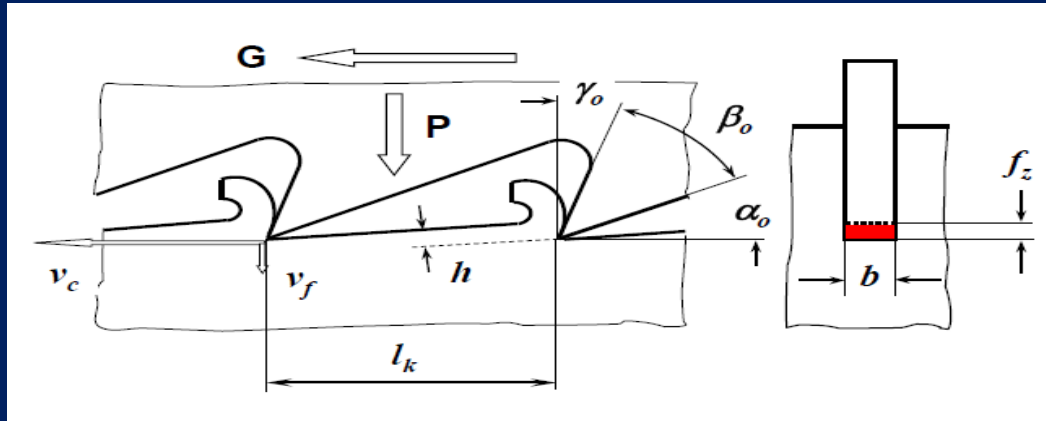

Tračno piljenje

Kružno piljenje

Parametri zahvata kod piljenja

G – glavno gibanje; P – posmično gibanje

Površina presjeka rezanja

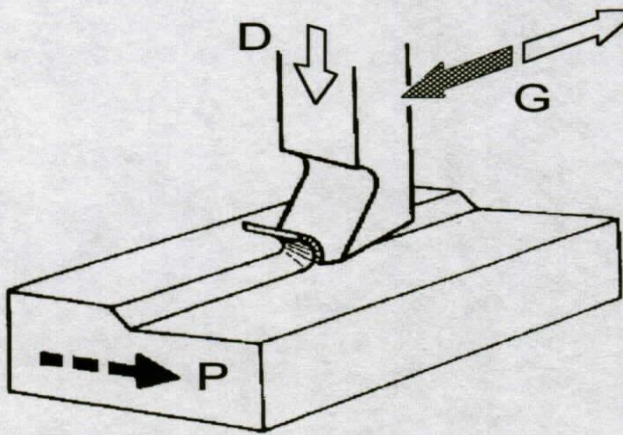
Posmak po zubu

$$A = b \cdot f_z = b \cdot h$$

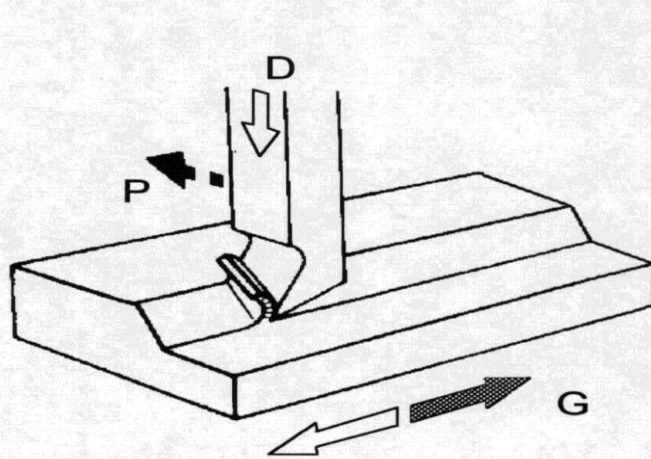
$$f_z = \frac{l_k v_f}{v_c}$$

Blanjanje: površine; osnovni podjela; kinematika (brzine); strojevi; alat

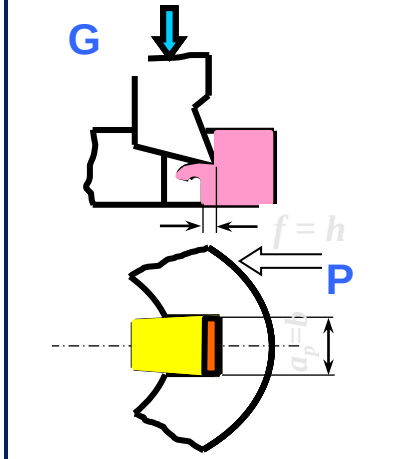
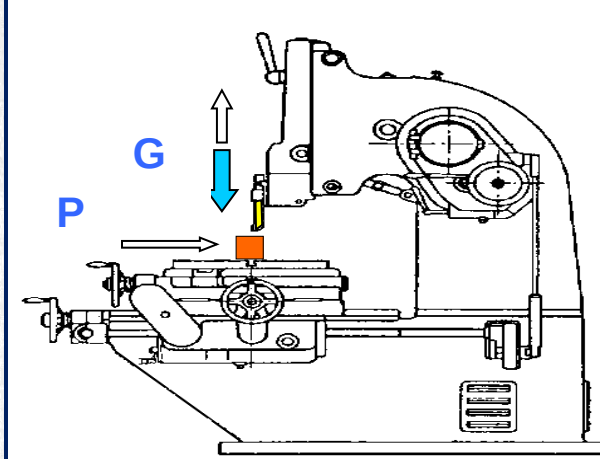
Kratkohodno blanjanje

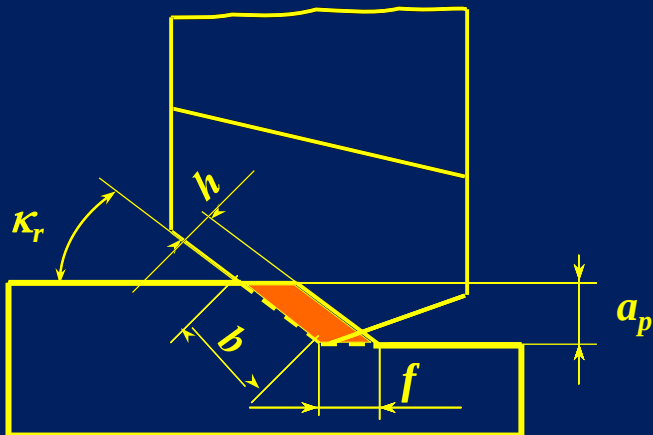
Dugohodno blanjanje

Dubljenje (kratkoh. bl. u vertik. rav.)

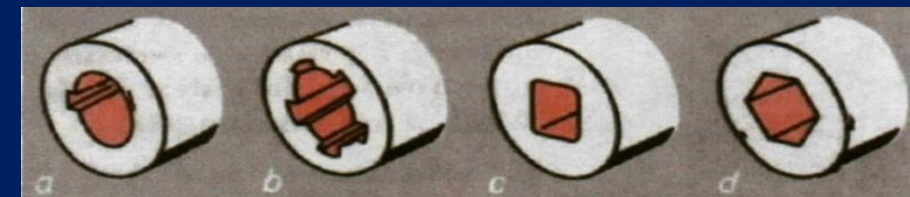
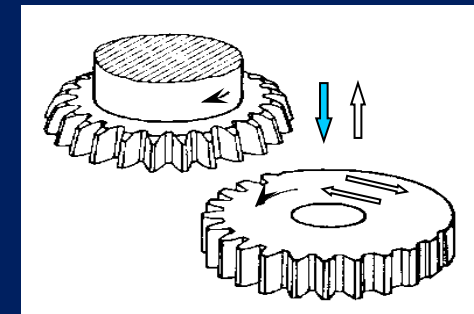

Parametri zahvata kod blanjanja

*Površina presjeka
rezanja:*

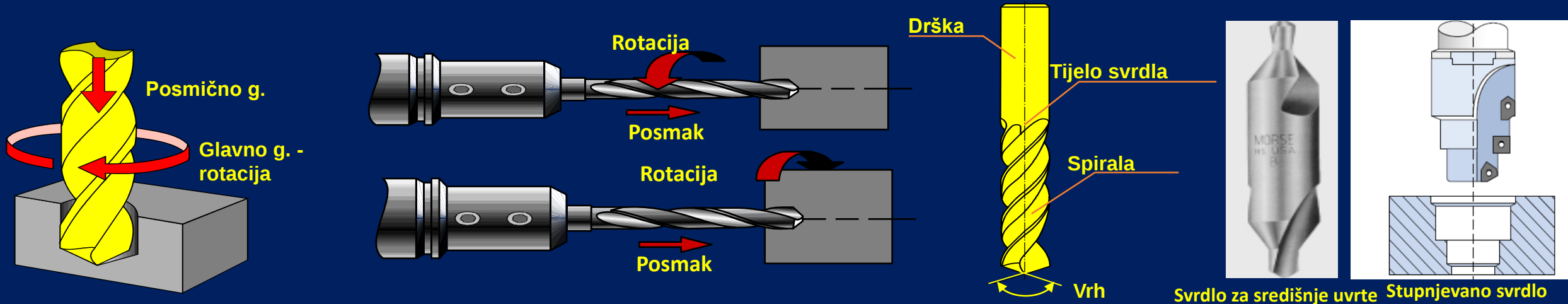
$$A = a_p \cdot f = b \cdot h$$

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

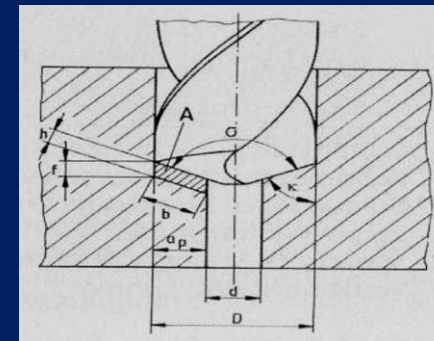
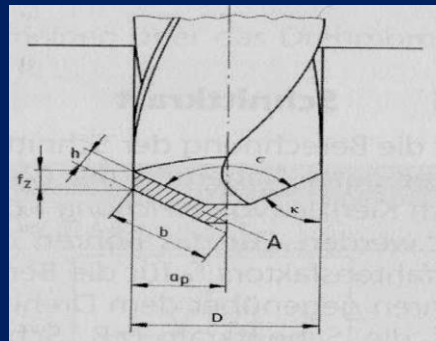
Obrada odvajanjem

Bušenje provrta manjih ili proširivanje provrta većih promjera. Glavno gibanje je kružno kontinuirano, a posmično gibanje pravolinijsko kontinuirano. Alat je svrdlo, definirane geometrije reznog dijela, s dvije glavne rezne oštrice i jednom poprečnom (spiralna, za sred. uvrte, za duboko bušenje, stupnjevana).

Bušenje karakterizira:

- promjenjiva brzina rezanja duž glavne oštrice,
- promjenjivi kutovi rezanja duž glavne oštrice,
- otežano odvođenje o. č. i dovod SHIP-a,
- mala krutost sustava.

$$a_p = \frac{D}{2}; f_z = \frac{f}{2}$$

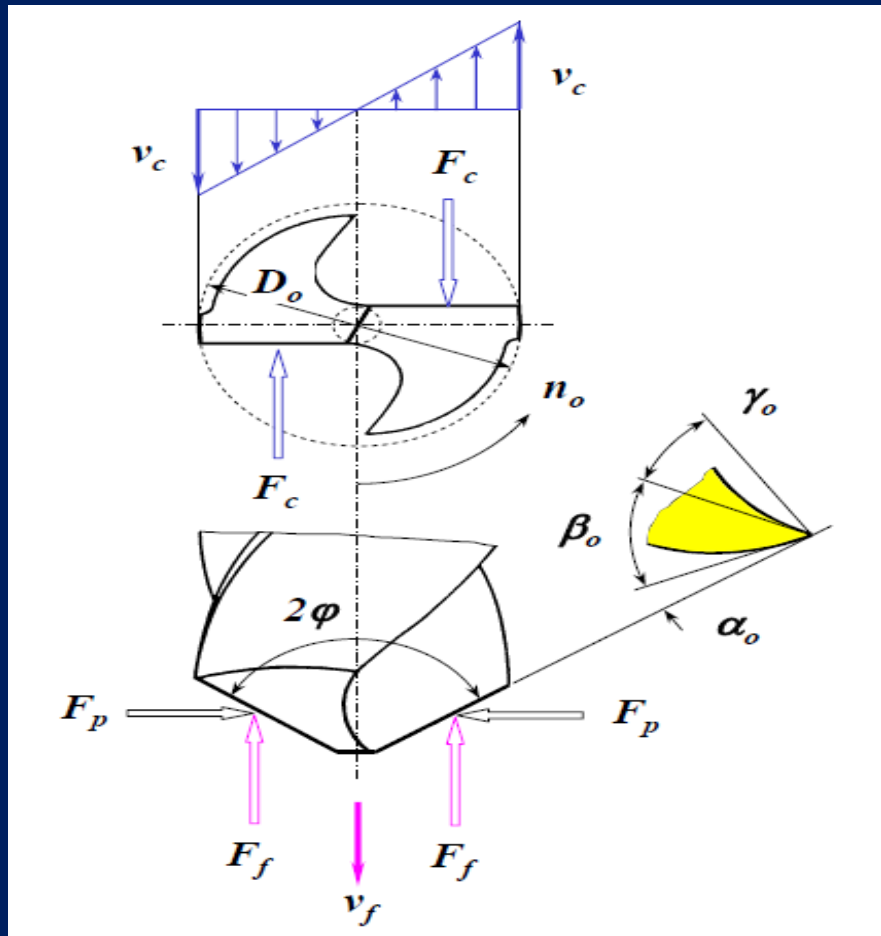
$$A = \frac{Df_z}{2} = \frac{Df}{4}$$

$$a_p = \frac{D-d}{2}; f_z = \frac{f}{2}$$

$$A = \frac{(D-d)f_z}{2} = \frac{(D-d)f}{4}$$

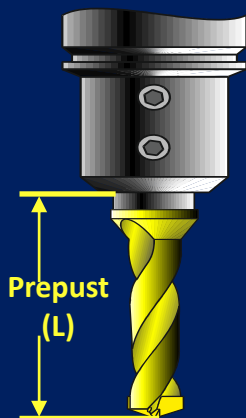
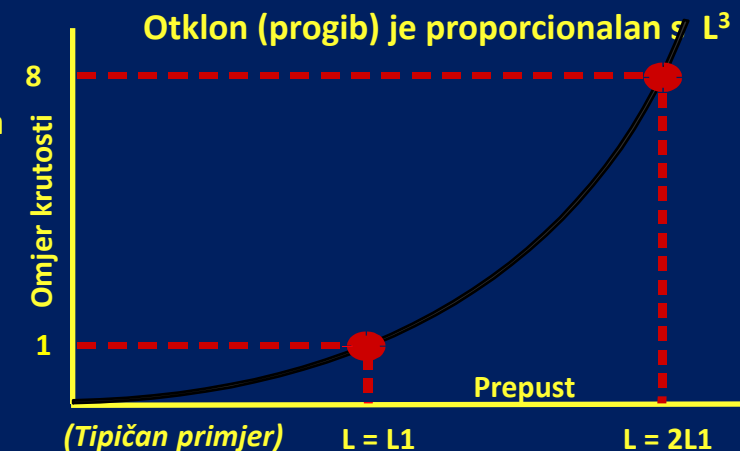
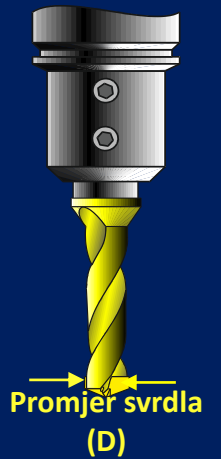
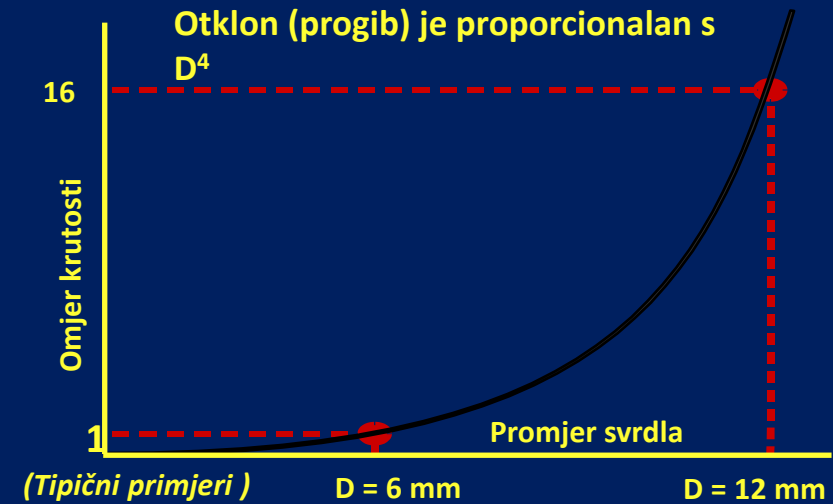
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Brzine i sile kod bušenja

Problem krutosti

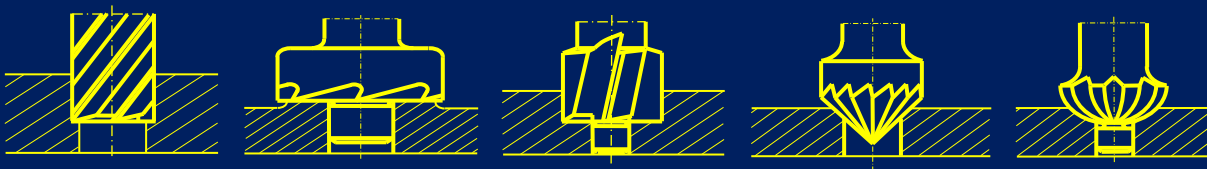
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

UPUŠTANJE

Za postizanje točnijeg oblika, ili proširivanja ili oblikovanja već izbušenih provrta. Glavno gibanje je kružno kontinuirano, a posmično pravolinijsko kontinuirano. Ako se obrada izvodi na bušilicama sva gibanja izvodi alat.

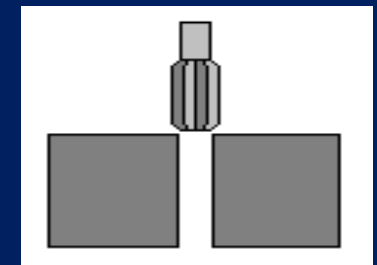
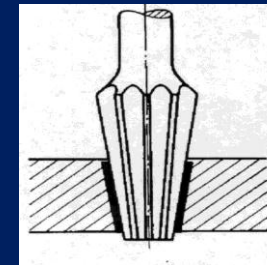
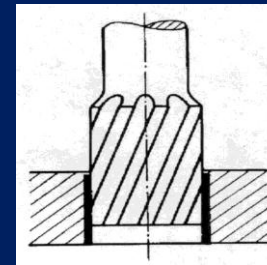
Alat je upuštalo, definirane geometrije reznog dijela, s više od dvije glavne rezne oštrice.

RAZVRTAVANJE

Za konačnu, finiju i precizniju obradu već izbušenih provrta (N5). Glavno gibanje je kružno kontinuirano, a posmično pravolinijsko kontinuirano. Ako se obrada izvodi na bušilicama sva gibanja izvodi alat.

Alat je razvrtalo, definirane geometrije reznog dijela, s više od dvije rezne oštrice (6-12).

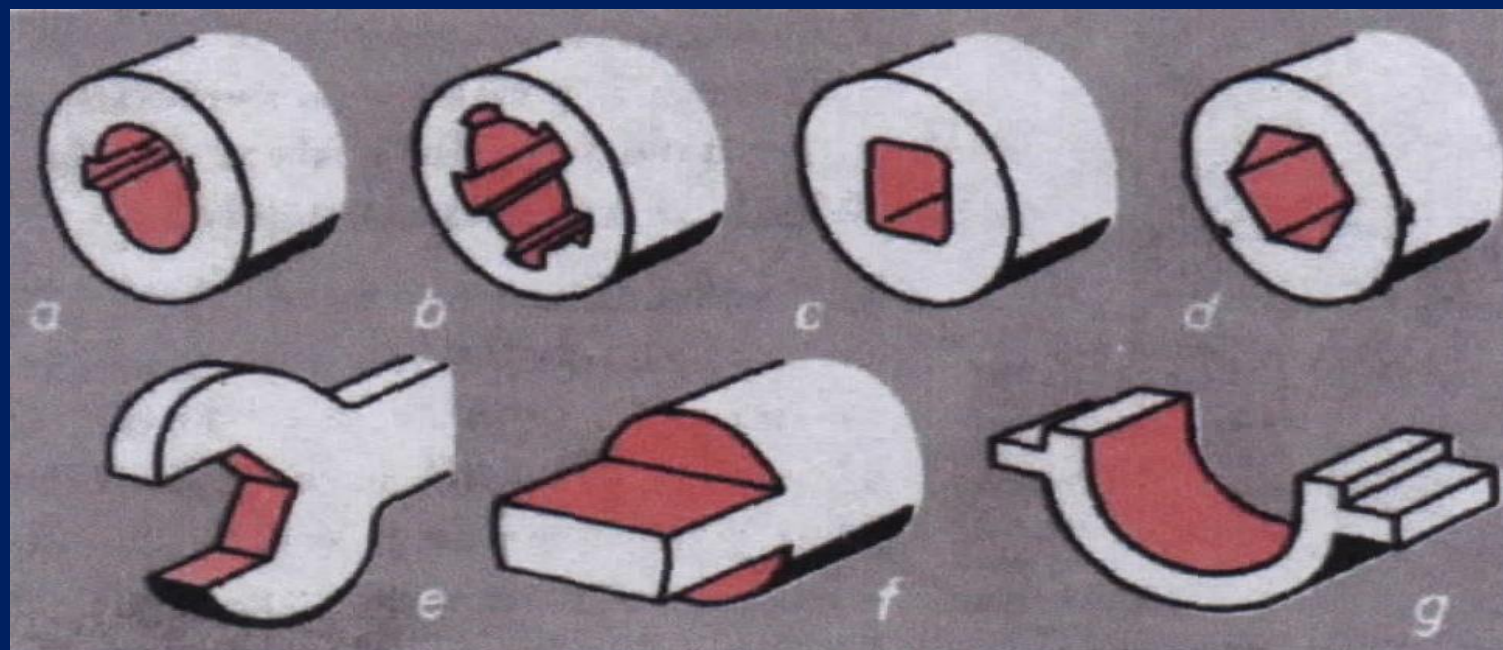

PROVLAČENJE

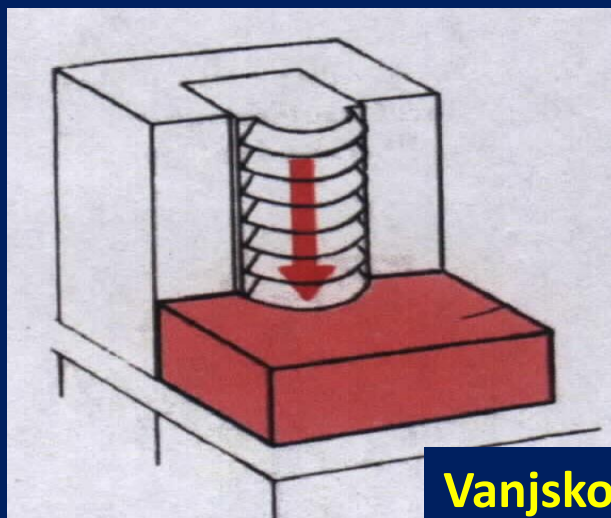
Provlačenje je visokoproduktivan i vrlo precizan postupak obrade odvajanjem čestica (rezanjem), koji se obično primjenjuje za finu obradu provrta, utora i profilnih oblika. Izvodi se na alatnim strojevima, provlakačicama, pri čemu je glavno gibanje pravolinijsko kontinuirano i izvodi ga alat. Posmično gibanje, u većini slučajeva, nije potrebno. Ukoliko se obrađuju zavojni utori, posmično gibanje je kružno kontinuirano.

Alat za provlačenje je igla, definirane geometrije reznog dijela, s više glavnih reznih oštrica, od kojih je svaka, jedna iza druge, smještena na većem promjeru za iznos željene debljine odvojene čestice. Poprečni presjek igle za provlačenje ima oblik poprečnog presjeka obrađene površine (utora). Razlikuju se igle za vanjsku i unutarnju obradu.

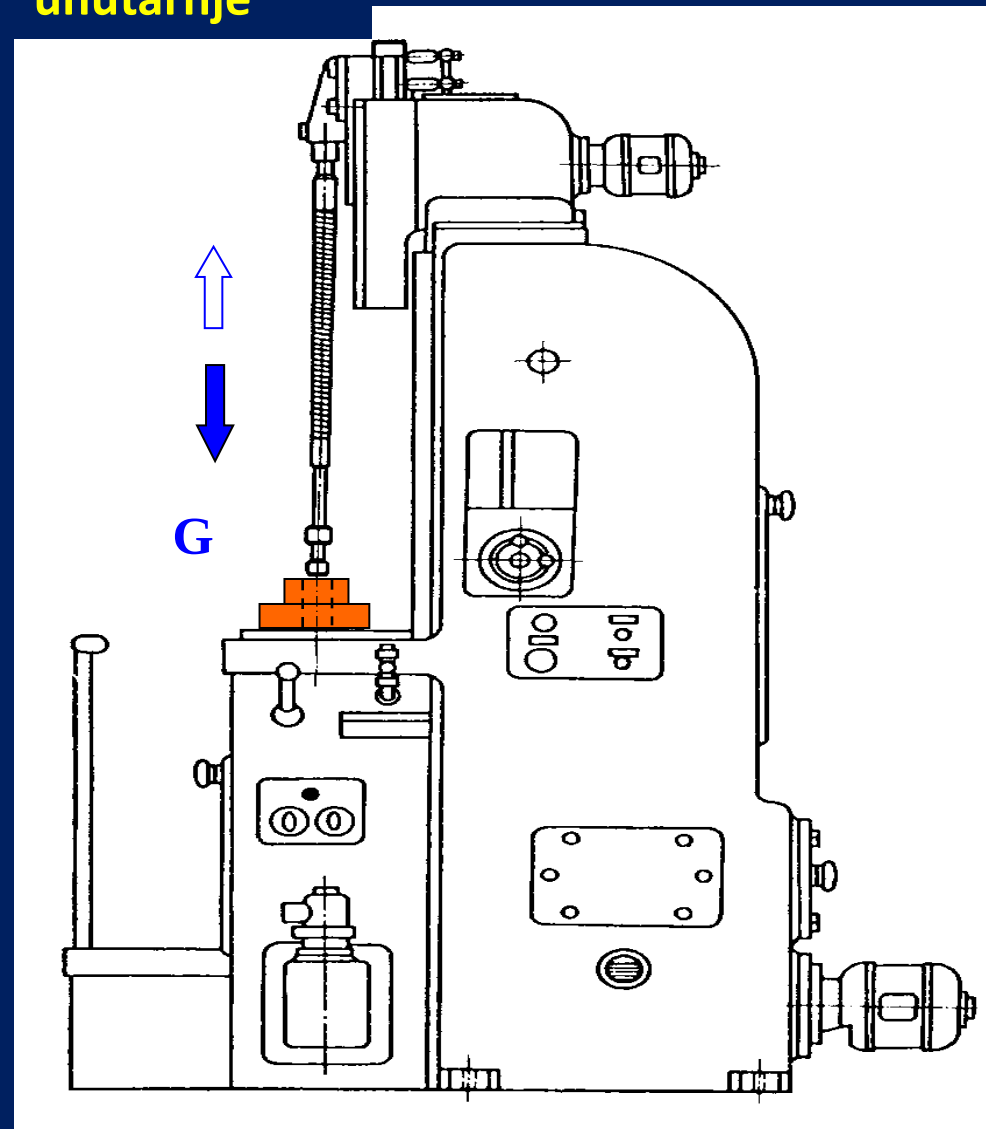
PROVLAČENJE

PROVLAČENJE

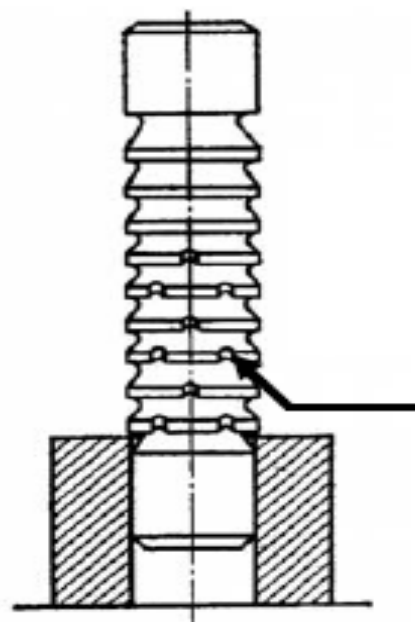
unutarnje

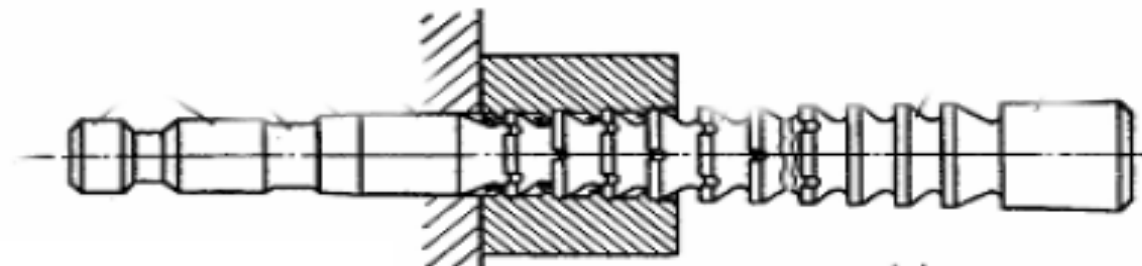
Provlačenje karakterizira:

- ☐ prema načinu rada:
 - provlačenje vučenjem (tanje igle)
 - provlačenje tlačenjem (deblje igle)
- ☐ postupno rezanje materijala male debljine s nekoliko zubi istovremeno u zahvatu
- ☐ male brzine rezanja, najčešće $4-20 \text{ mm min}^{-1}$ (idu i preko 50 m/min)
- ☐ udarna opterećenja alata
- ☐ alat je skup pa se postupak primjenjuje u serijskoj i masovnoj proizvodnji.

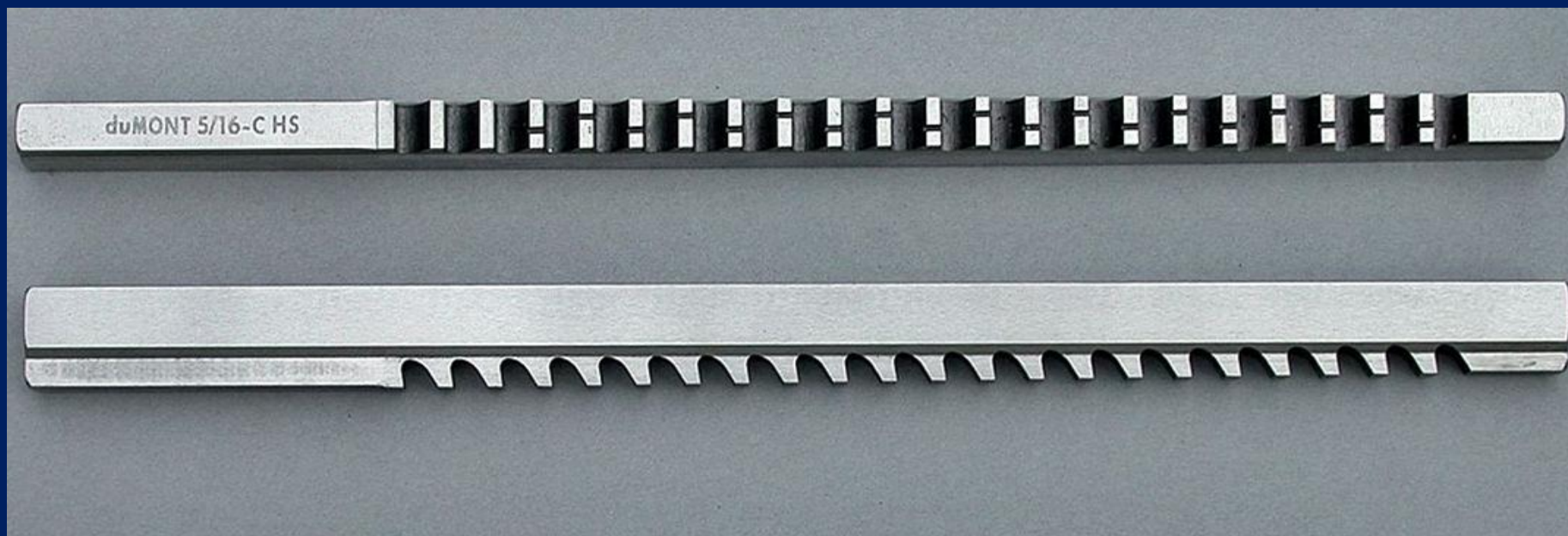
**Utori za lomljenje
čestice**

Provlačenje tlačnjem

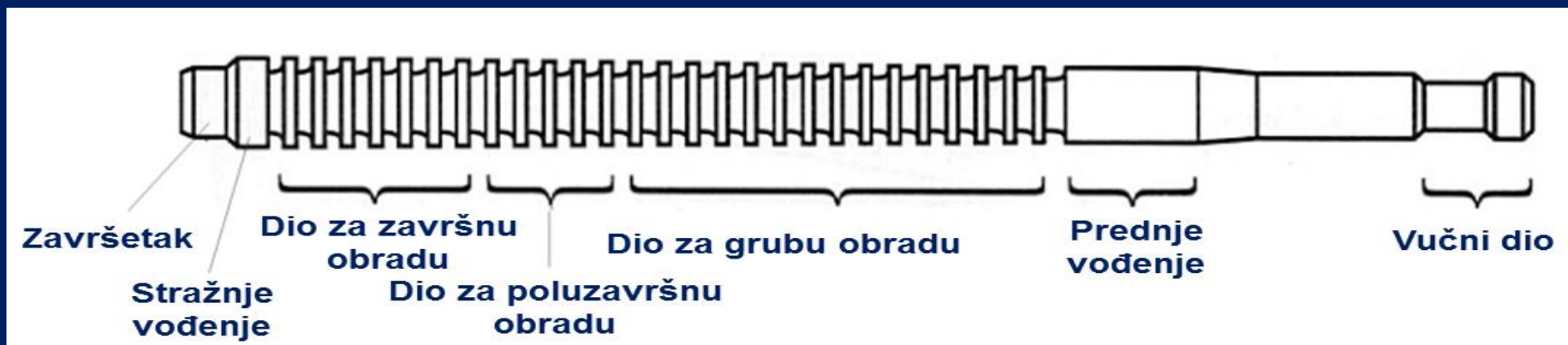
Provlačenje vučenjem

Alati (igle) za provlačenje:

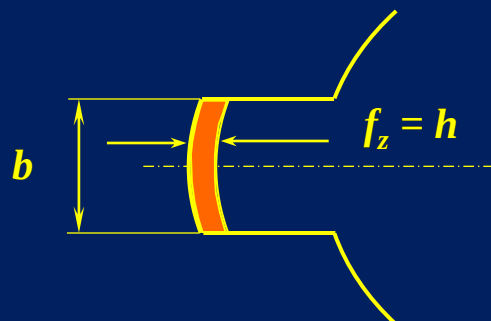
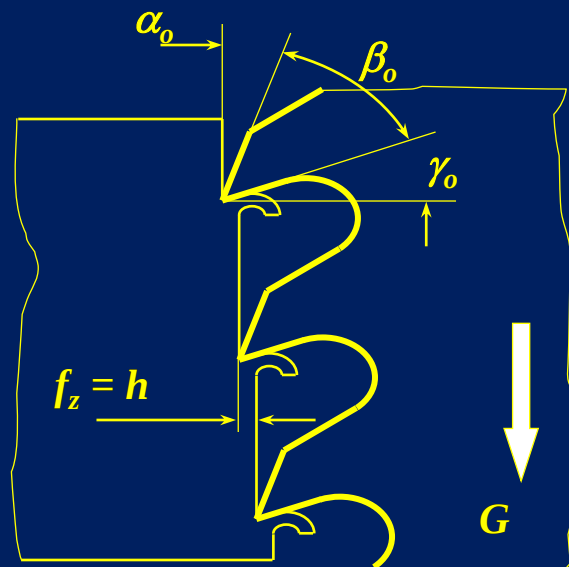

Najčešći materijal je HSS, a izrađuju se i sa zubima od TM

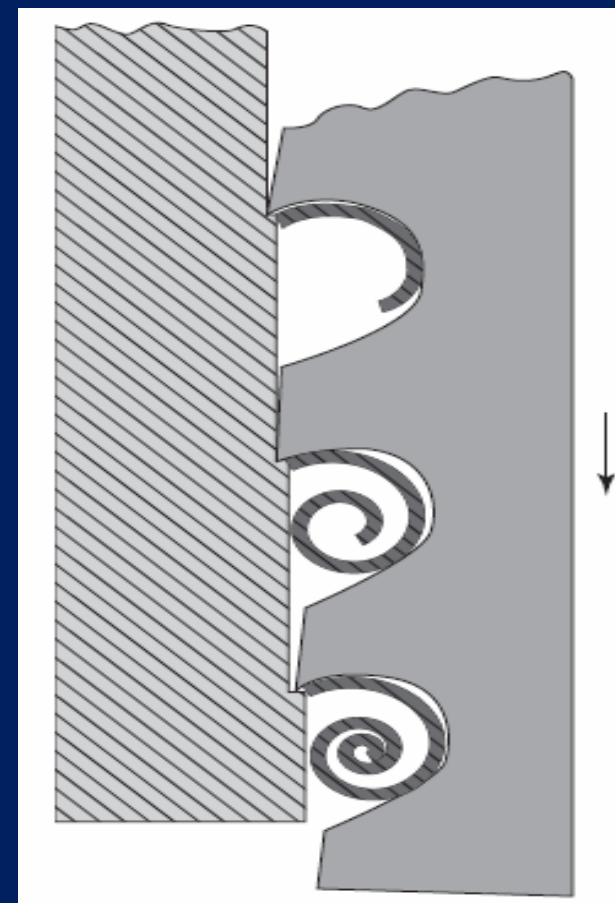
Alati (igle) za provlačenje:

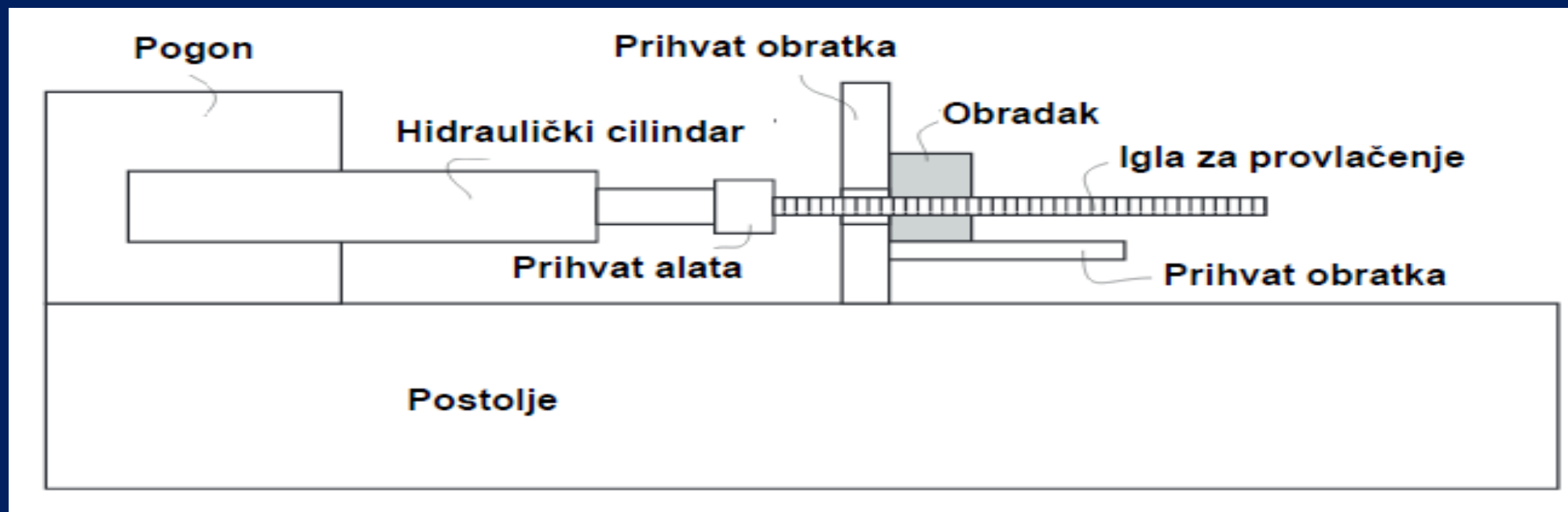
Parametri zahvata kod provlačenja

$$P = (1,25 - 1,5) \cdot L^{1/2}$$

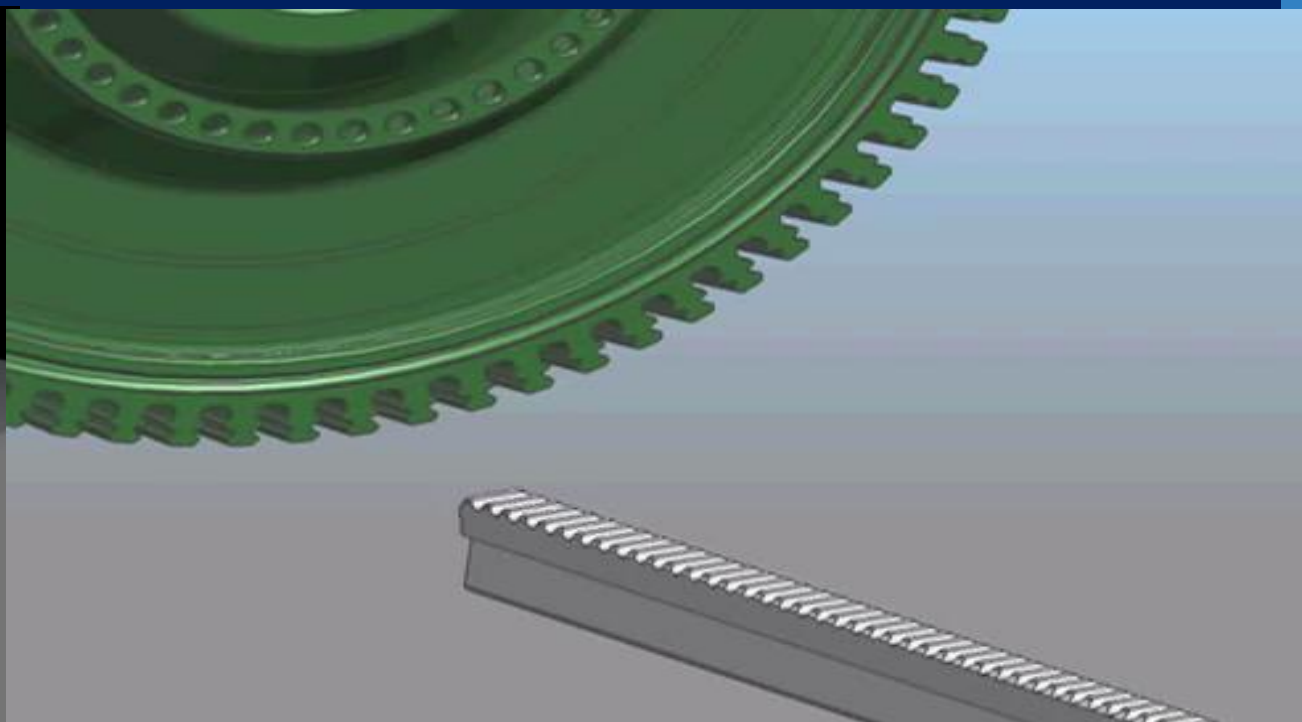
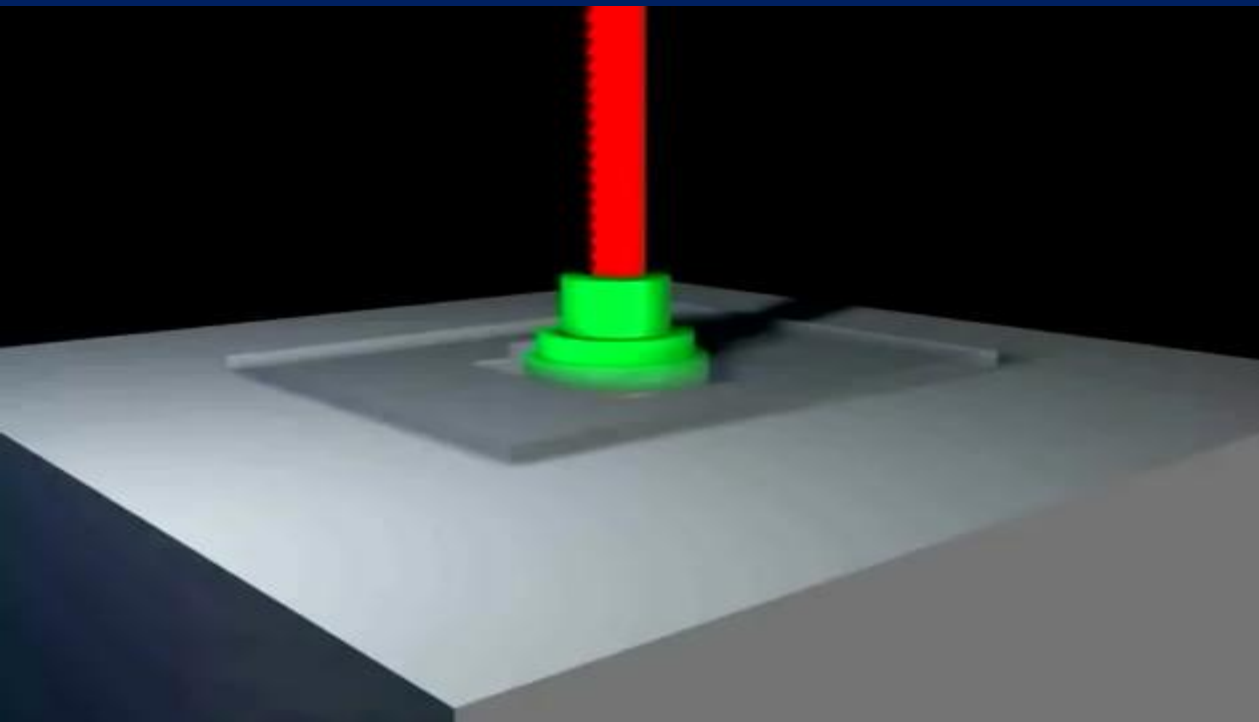

Shematski prikaz stroja za provlačenje

Glavni dijelovi stroja za provlačenje (provlakača)

Provlačenje - animacije

Provlačenje - filmovi

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

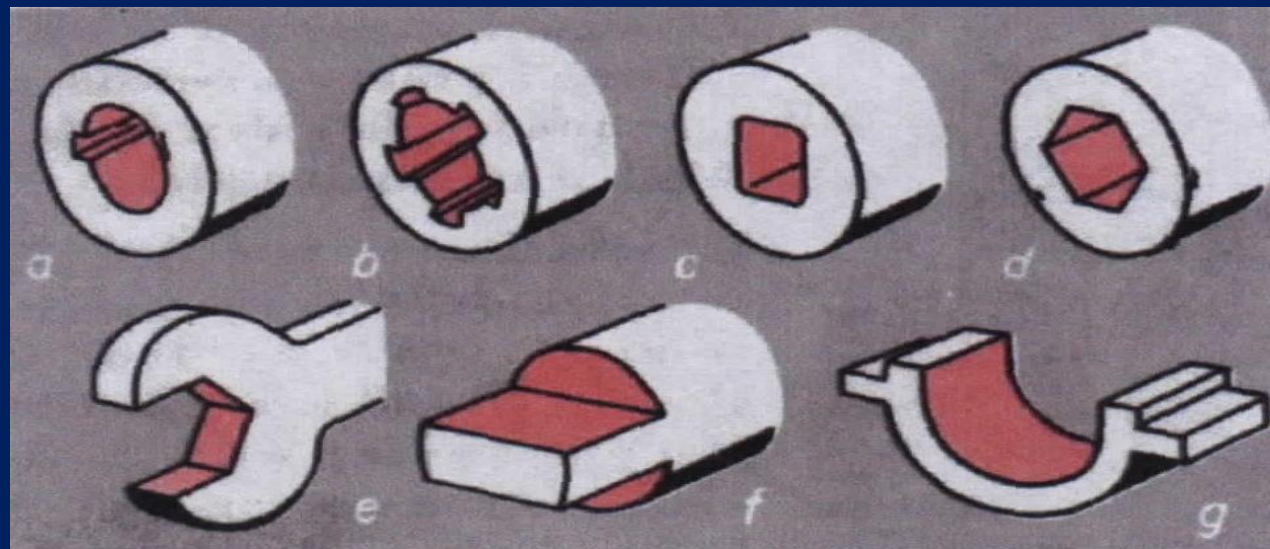
PROVLAČENJE

Provlačenje - visokoproduktivan i vrlo precizan postupak za finu obradu provrta, utora i profilnih oblika. Izvodi se na provlakačicama, pri čemu je glavno gibanje pravolinijsko kontinuirano i izvodi ga alat. Posmično gibanje, u većini slučajeva, nije potrebno.

Alat je igla za provlačenje, definirane geometrije reznog dijela, s više glavnih reznih oštrica, od kojih je svaka, jedna iza druge, smještena na većem promjeru za iznos željene debljine odvojene čestice. Poprečni presjek igle za provlačenje ima oblik poprečnog presjeka obrađene površine (utora). Razlikuju se igle za vanjsku i unutarnju obradu.

Prema načinu rada:

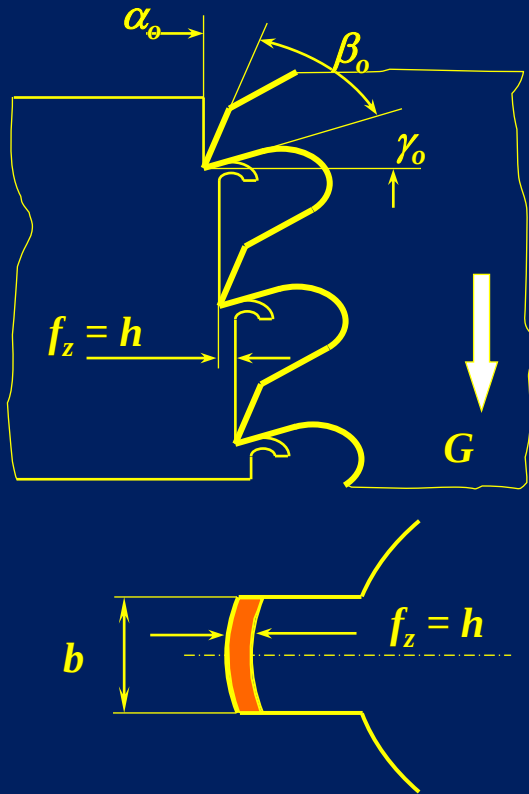
- provlačenje vučenjem (tanje igle)
- provlačenje tlačenjem (deblje igle)

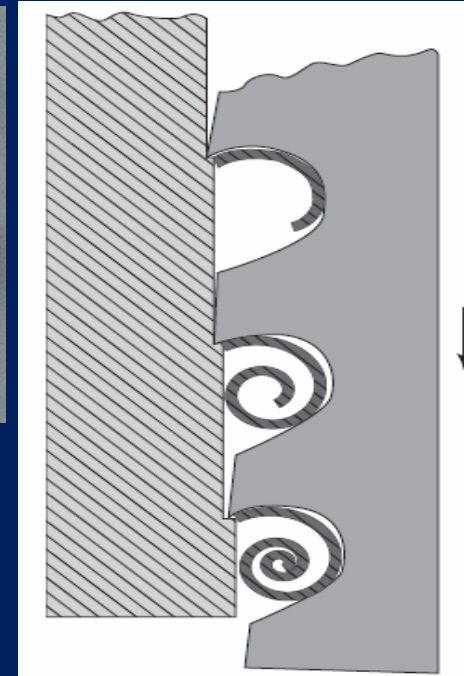
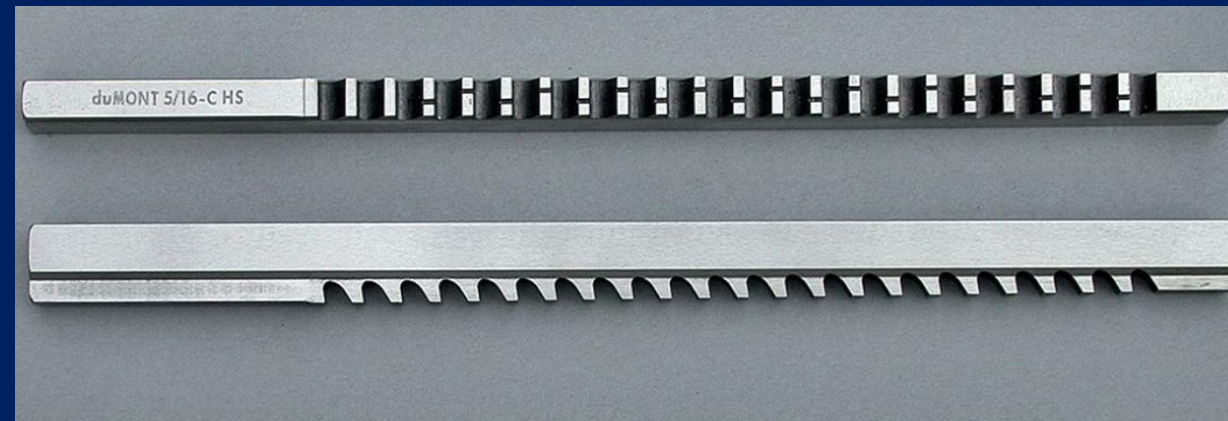
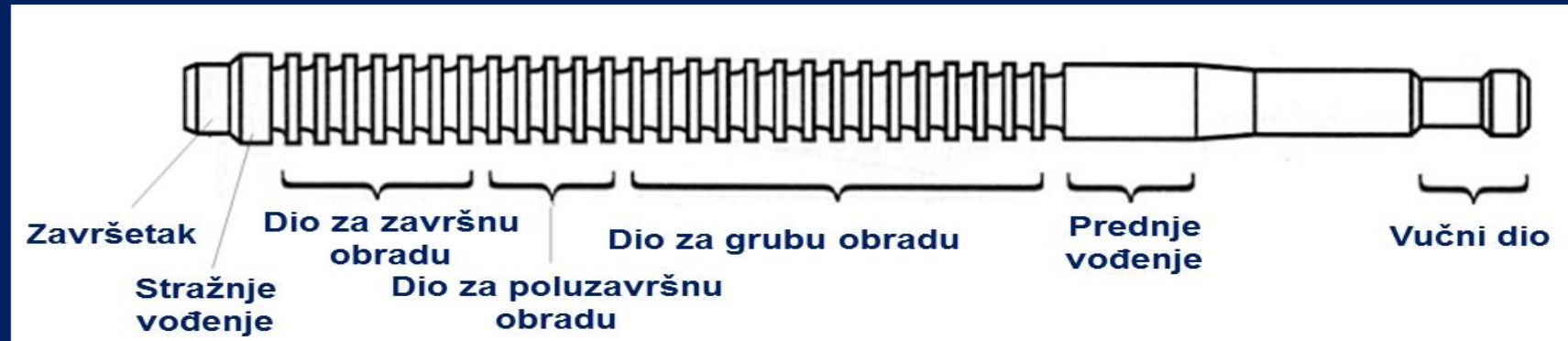
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Parametri zahvata

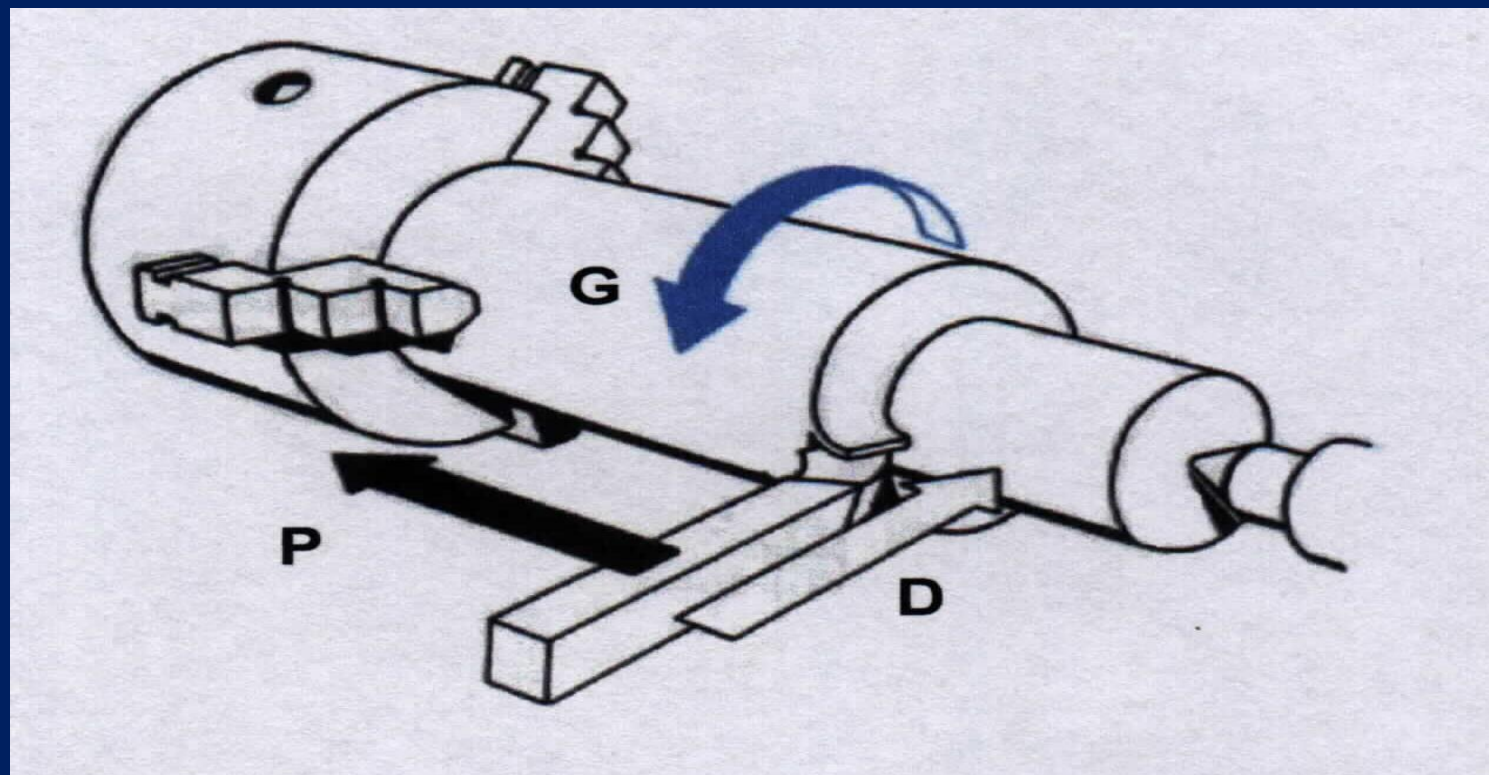
Alati (igle) za provlačenje:

Provlačenje karakterizira:

- ☐ postupno rezanje materijala male debljine sa nekoliko zubi istovremeno u zahvatu
- ☐ male brzine rezanja, najčešće $4-20 \text{ mm} \cdot \text{min}^{-1}$ (idu i preko 50 m/min)
- ☐ udarna opterećenja alata
- ☐ alat je skup pa se postupak primjenjuje u serijskoj i masovnoj proizvodnji.

TOKARENJE

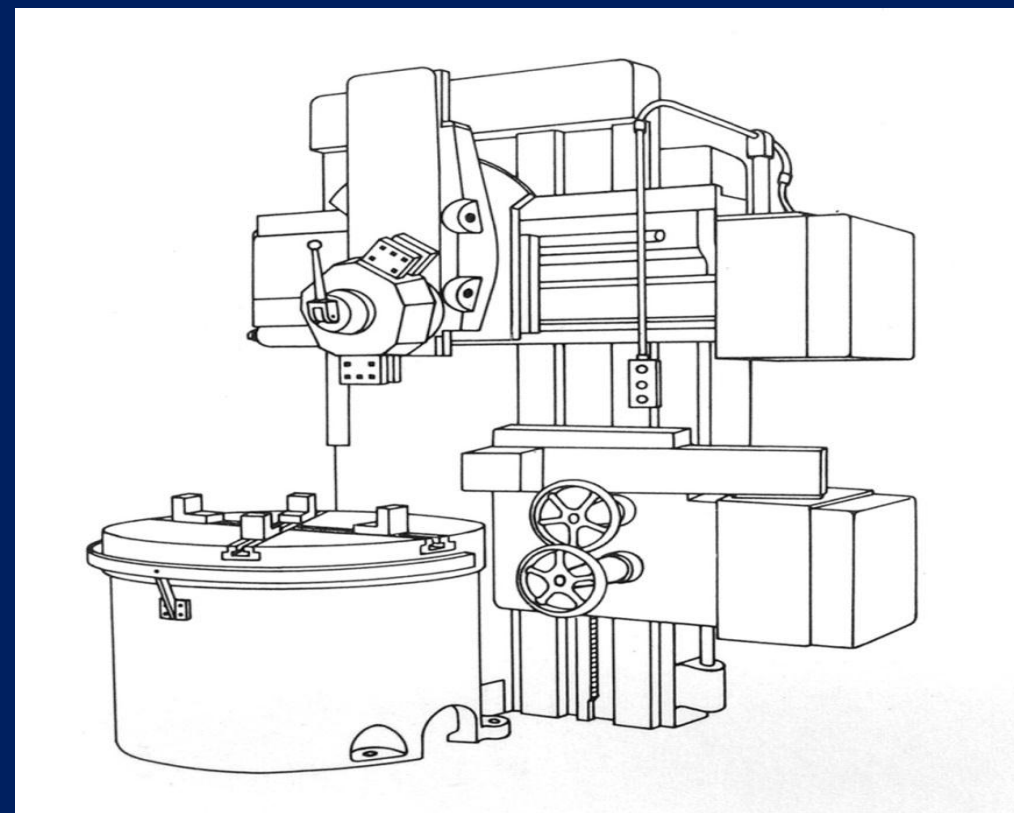
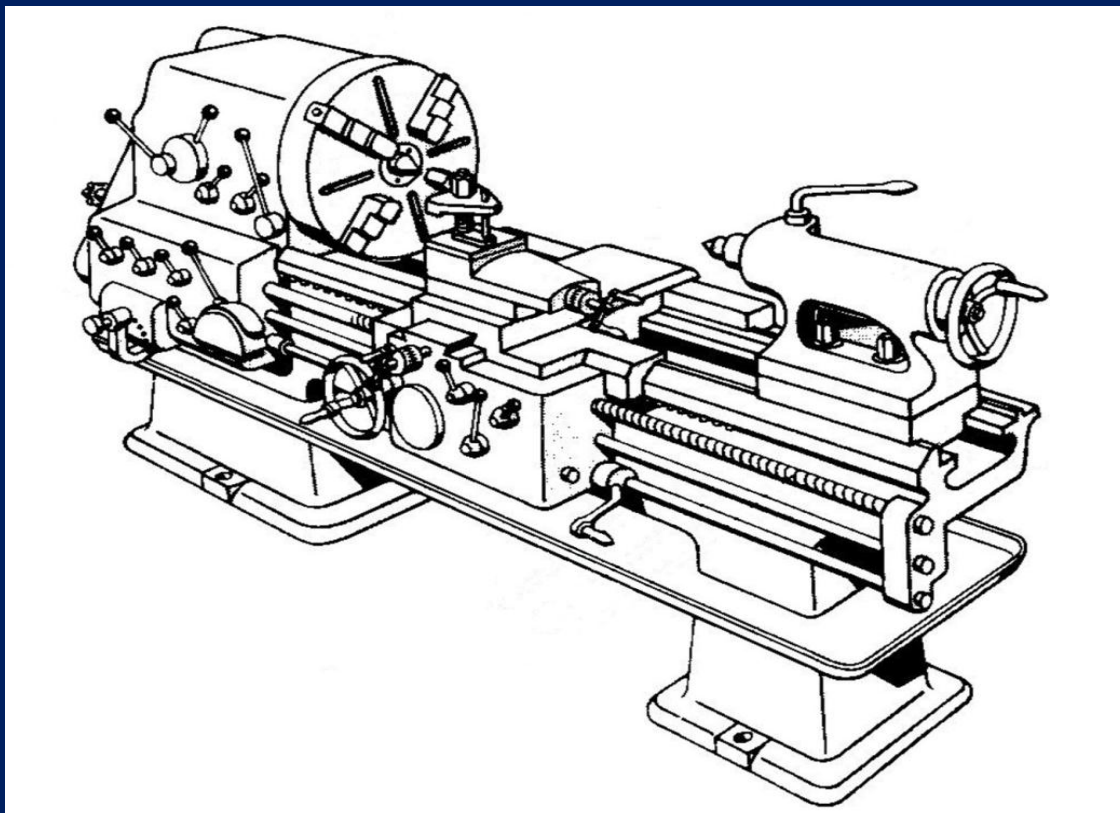
TOKARENJE

Tokarenje je postupak obrade odvajanjem čestica (rezanjem) pretežno rotacijskih (simetričnih i nesimetričnih, okruglih i neokruglih) površina.

Izvodi se na alatnim strojevima, tokarilicama, pri čemu je glavno (režno) gibanje kružno, kontinuirano i pridruženo obratku.

Posmično gibanje je pravolinijsko kontinuirano u ravnini koja je okomita na pravac brzine glavnog gibanja i pridruženo je alatu. Os okretanja glavnog gibanja zadržava svoj položaj prema obratku bez obzira na smjer brzine posmičnog gibanja.

Alat za tokarenje je tokarski nož definirane geometrije reznog dijela, s jednom glavnim reznom oštricom.

Horizontalna i vertikalna (karusel) tokarilica

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

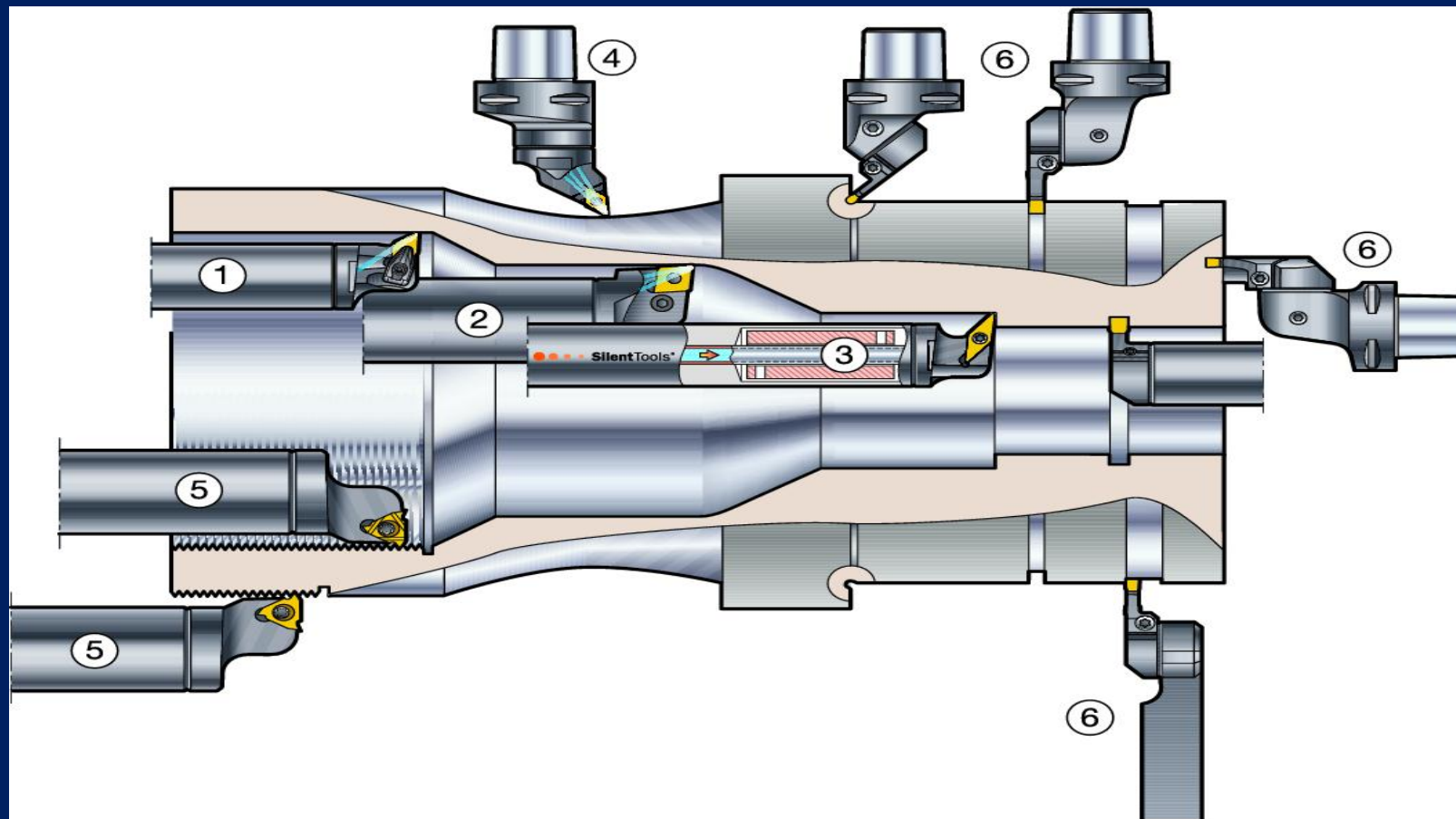
Obrada odvajanjem

CNC tokarski stroj (2003. godina)

2014. godina

Primjeri alata i površina kod tokarenja

PODJELA POSTUPKA

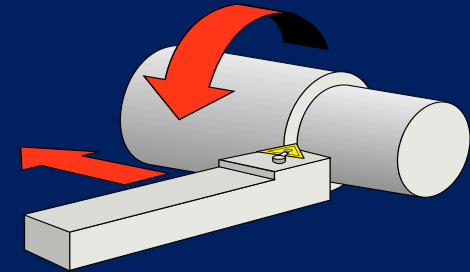
Tokarenje se može podijeliti na osnovi više kriterija podjele:

- *Prema proizvedenoj kvaliteti obrađene površine:*
grubo, završno i fino tokarenje
- *Prema kinematici postupka:*
uzdužno i poprečno
- *Prema položaju obrađene površine:*
vanjsko i unutarnje.
- *Prema obliku obrađene površine (elementarne površine):*
okruglo, plansko (poprečno), konusno, profilno, oblikovno (kopirno), tokarenje navoja i neokruglo tokarenje.

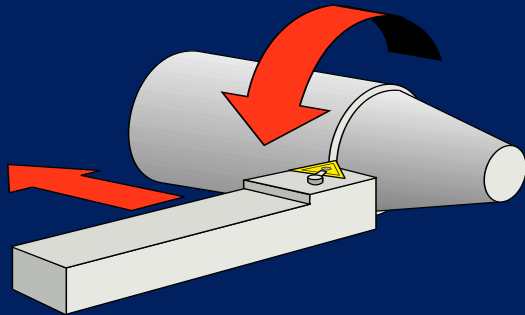
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

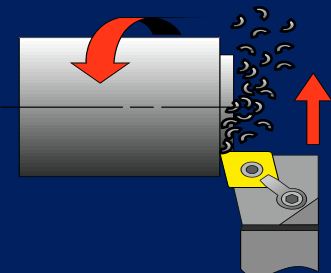
PODJELA POSTUPKA

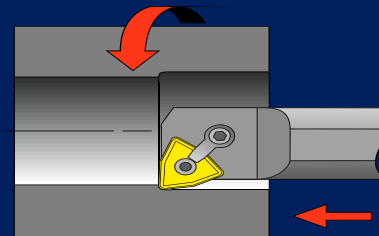
Uzdužno tokarenje -vanjsko

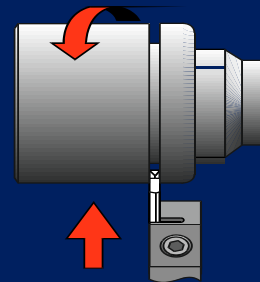
Profilino tokarenje

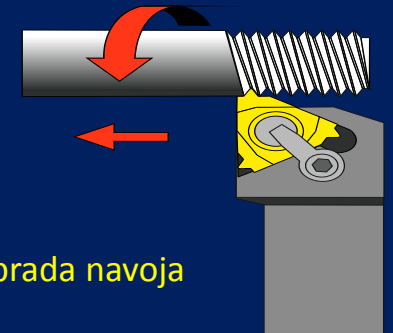
Poprečno (čeo) tokarenje

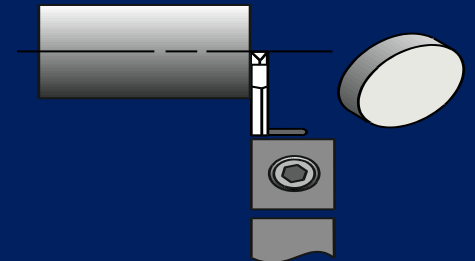
Uzdužno tokarenje - unutarnje

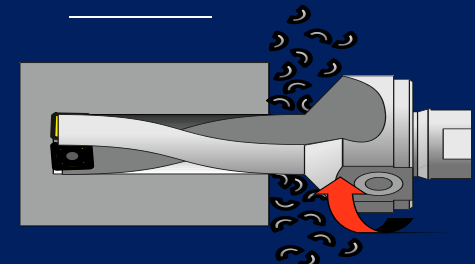
Obrada utora

Obrada navoja

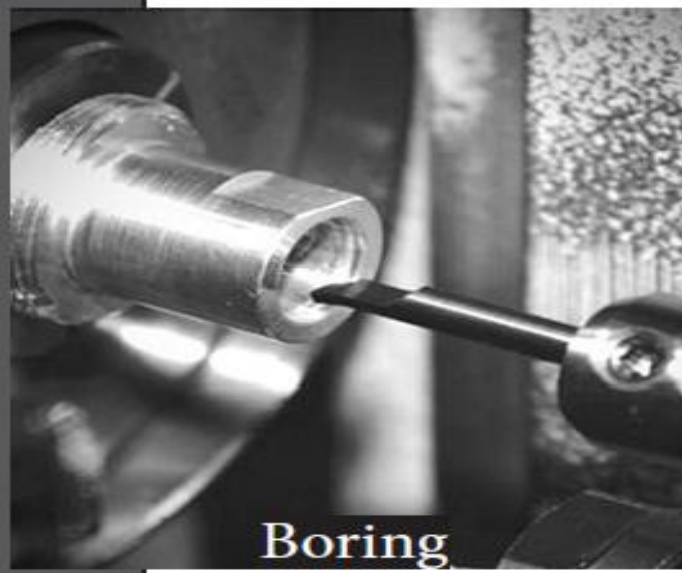
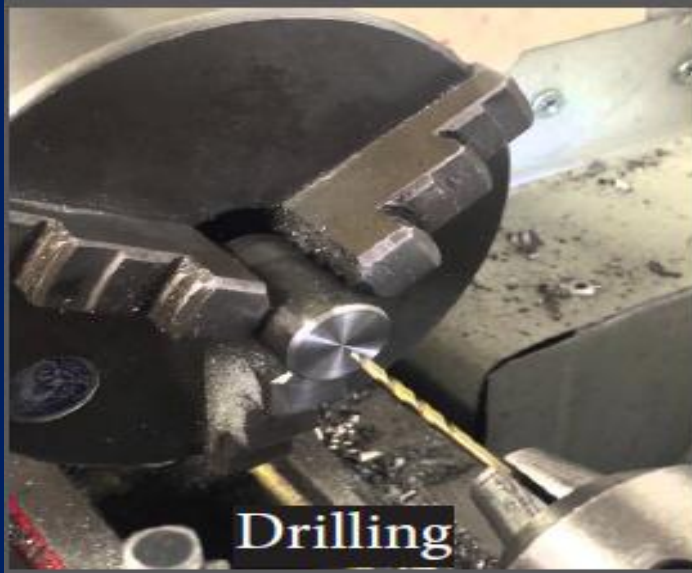
Odsjecanje

Bušenje

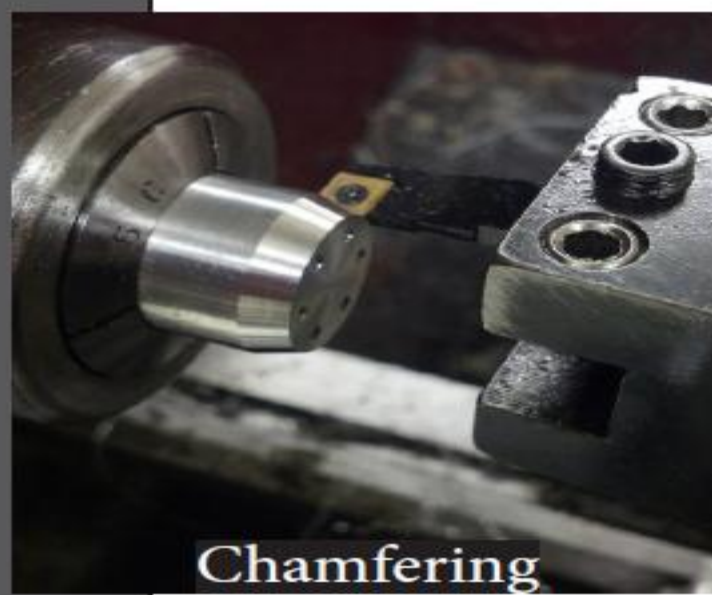
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

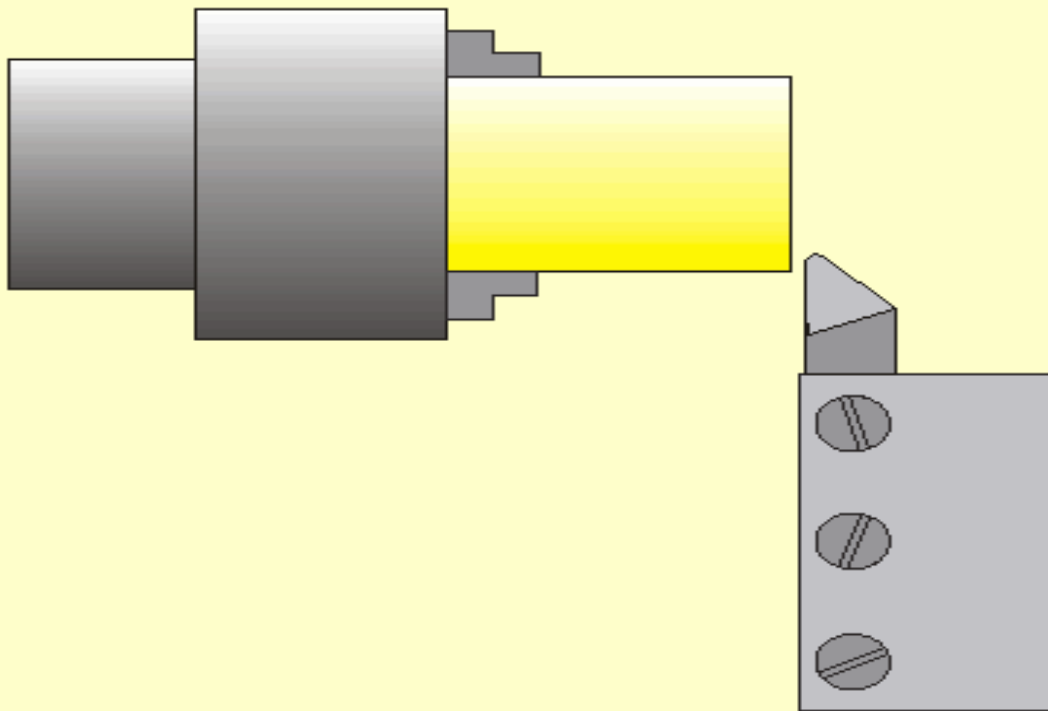
Obrada odvajanjem

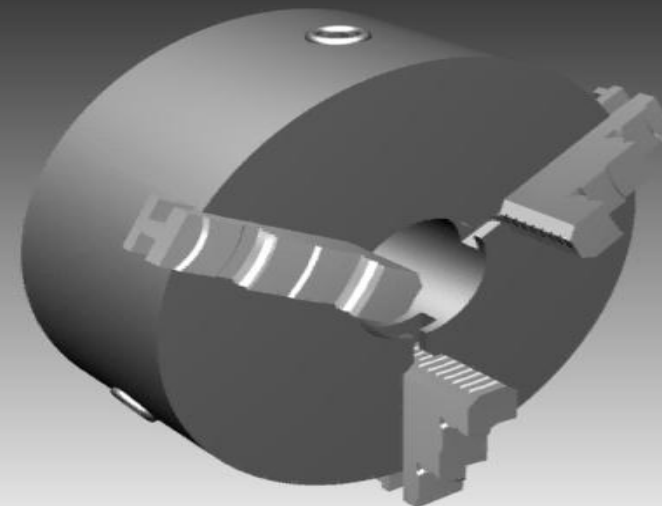
Uzdužno vanjsko tokarenje

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

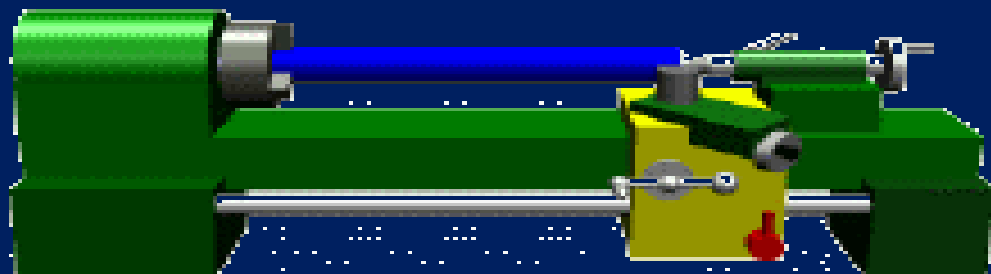
Obrada odvajanjem

Uzdužno vanjsko tokarenje -2D

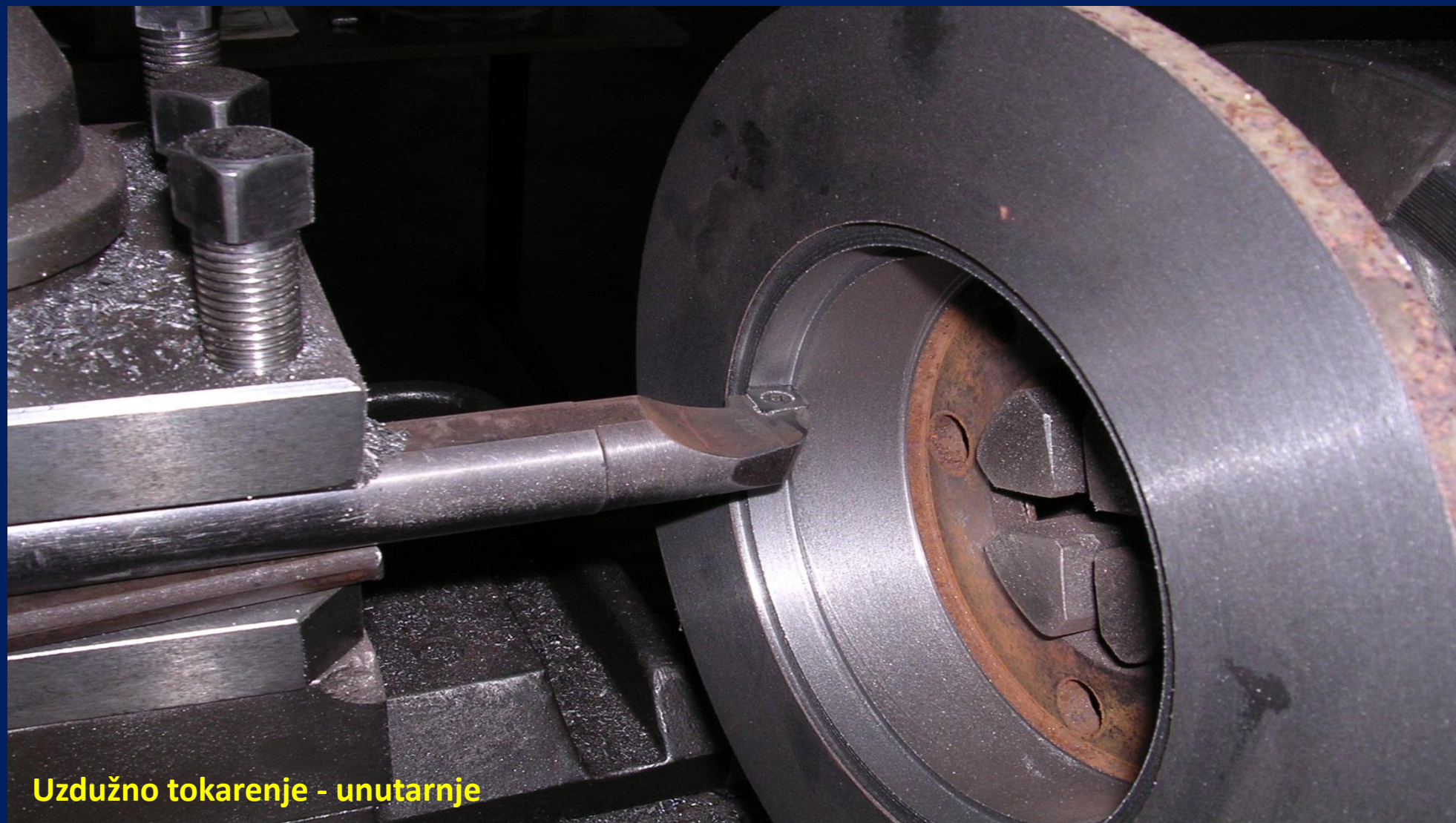
Uzdužno vanjsko tokarenje -3D

Tokarenje uzdužno vanjsko-simulacija

Tokarenje uzdužno vanjsko-lom_cestica_1.5

Uzdužno tokarenje - unutarnje

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

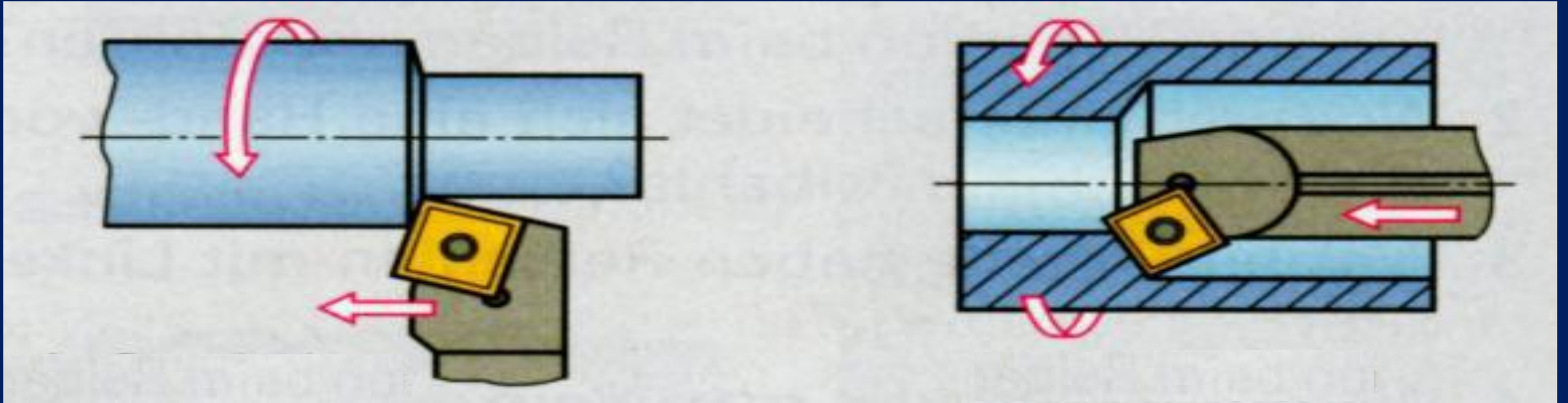
Alat (držač s pločicom) za uzdužno unutarnje tokarenje

Alat (držač s pločicom) za obradu navoja

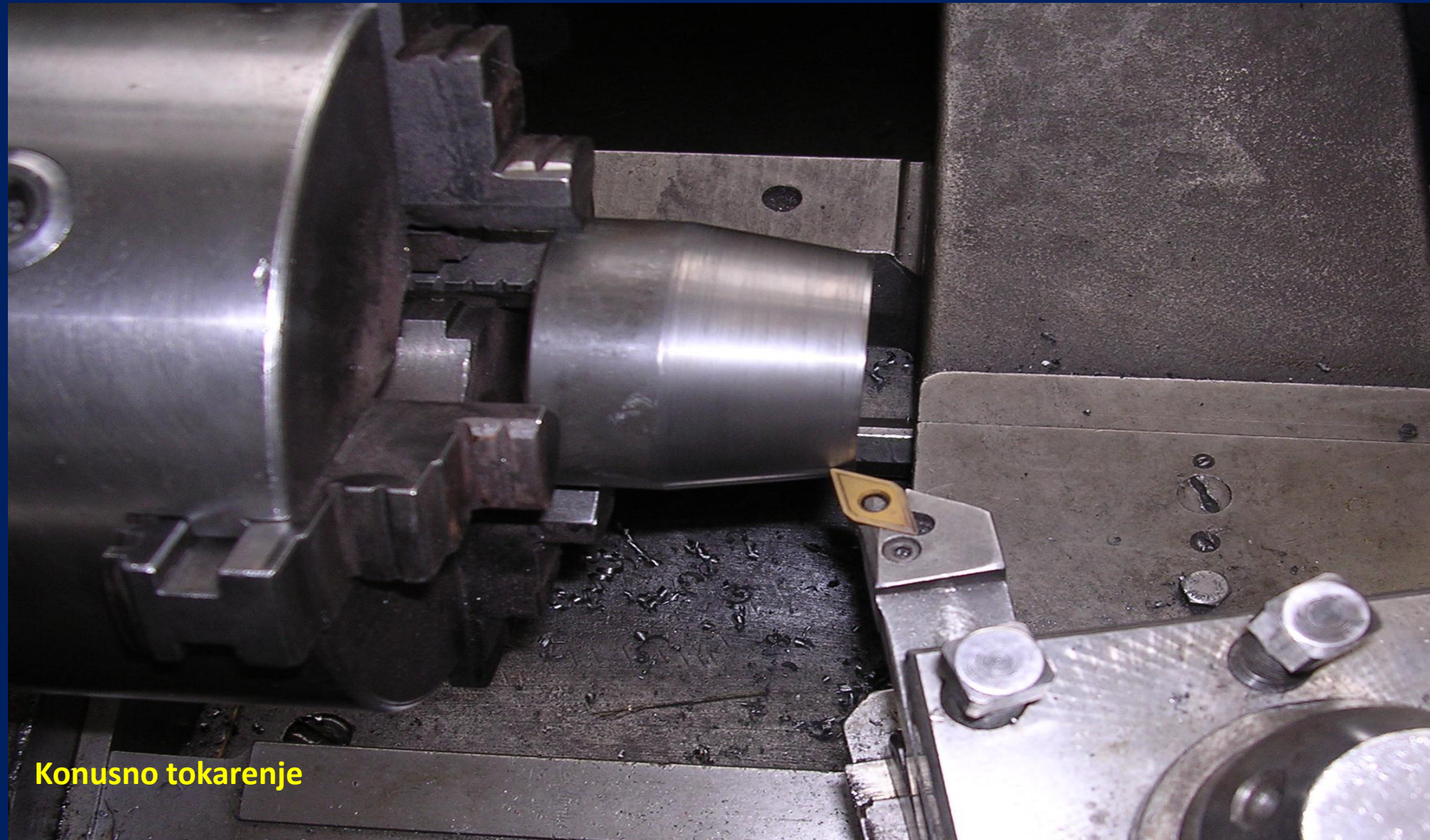
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Uzdužno tokarenje - vanjsko

Uzdužno tokarenje - unutarnje

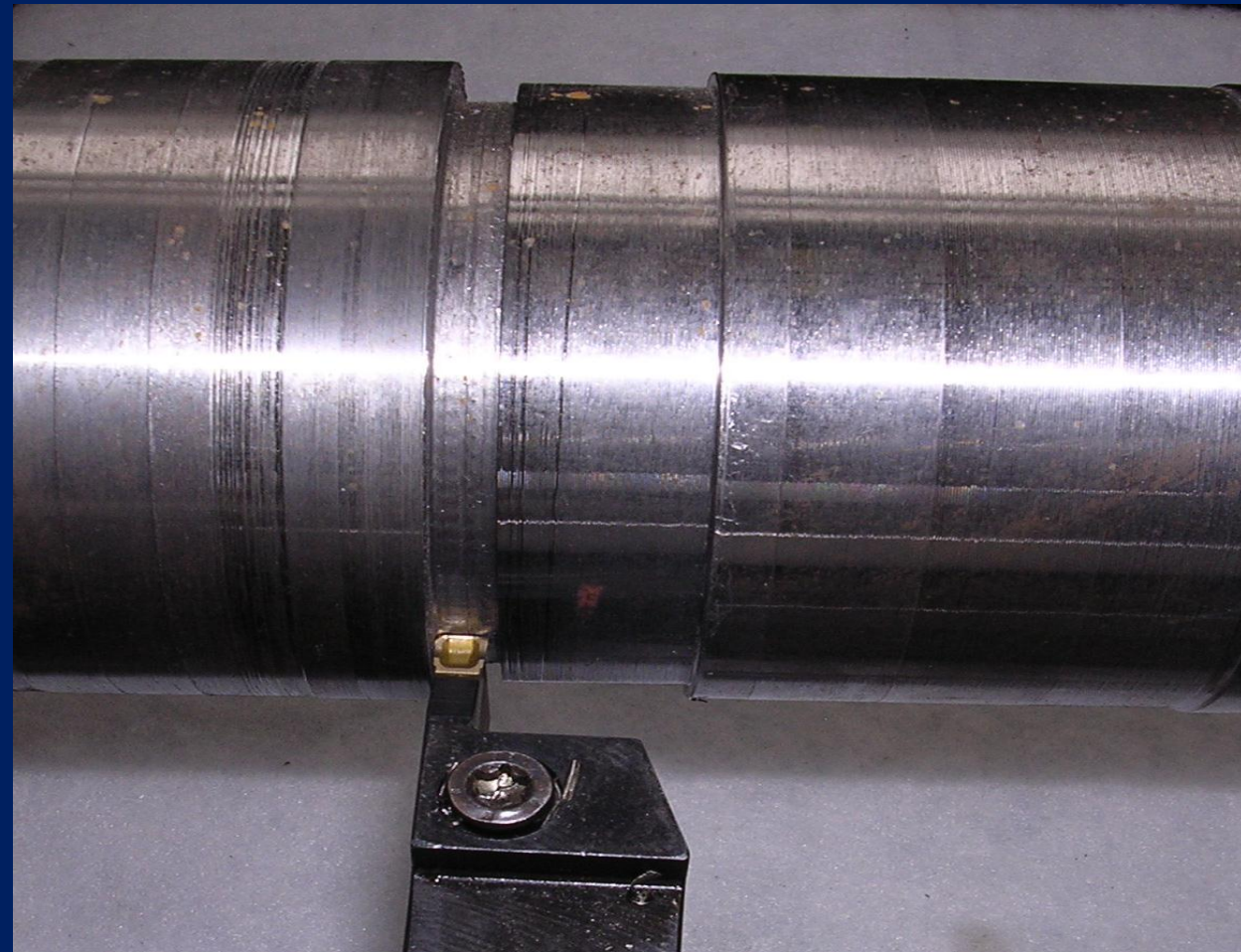
Konusno tokarenje

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

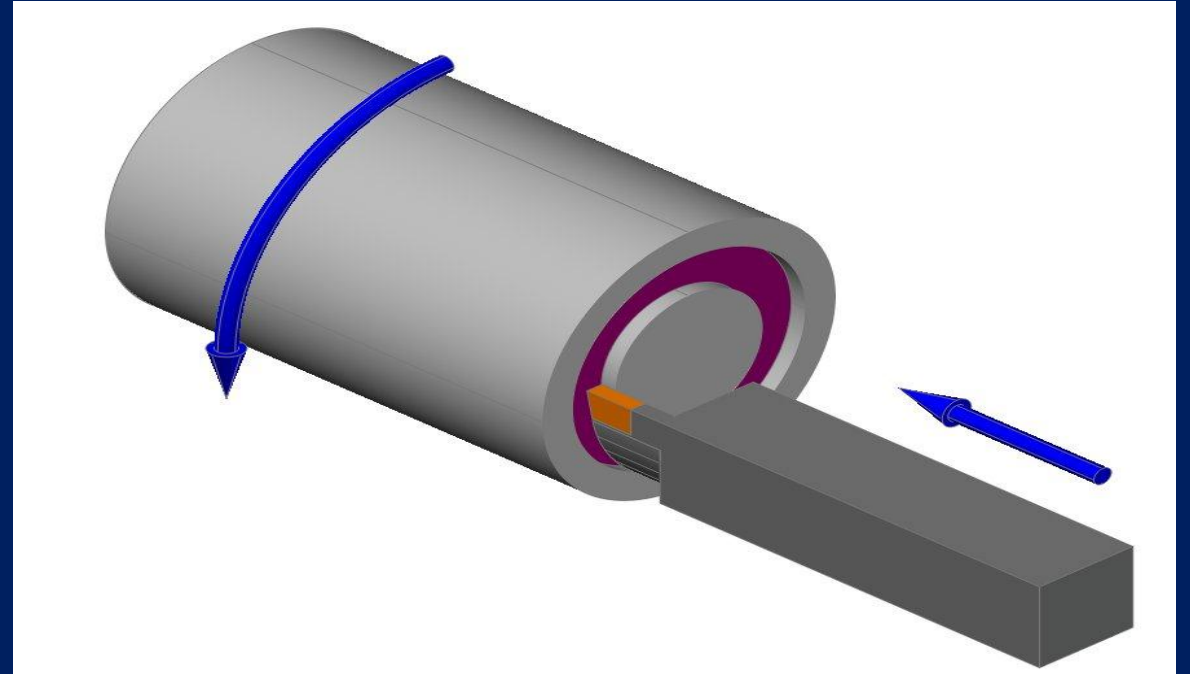
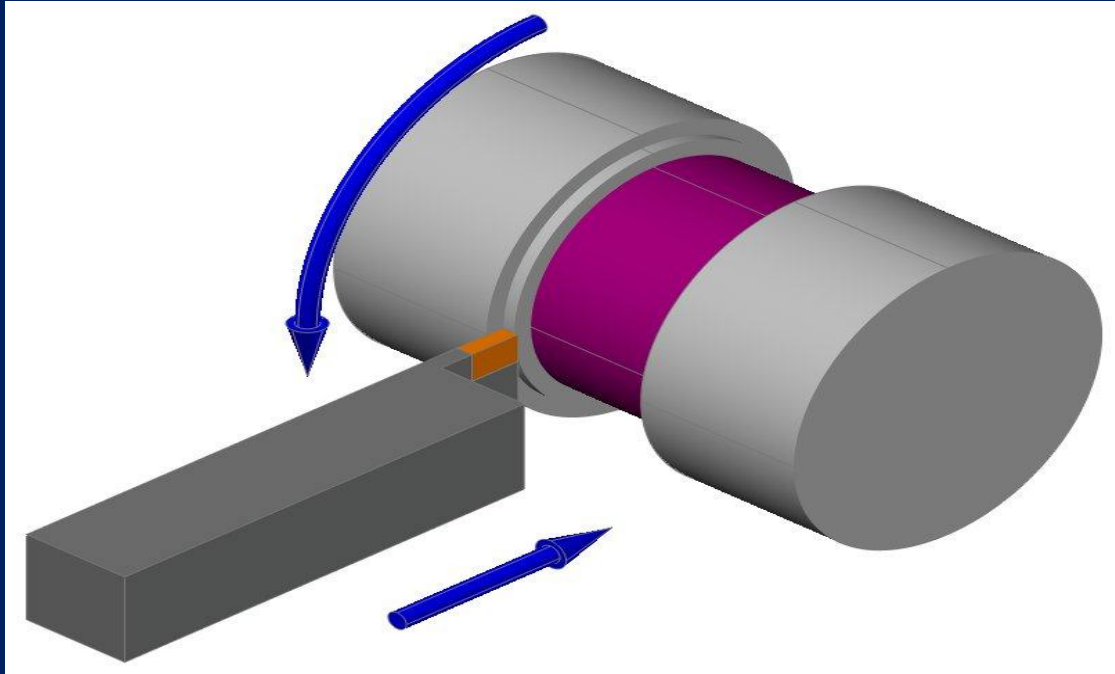
Profilno tokarenje - polukugla

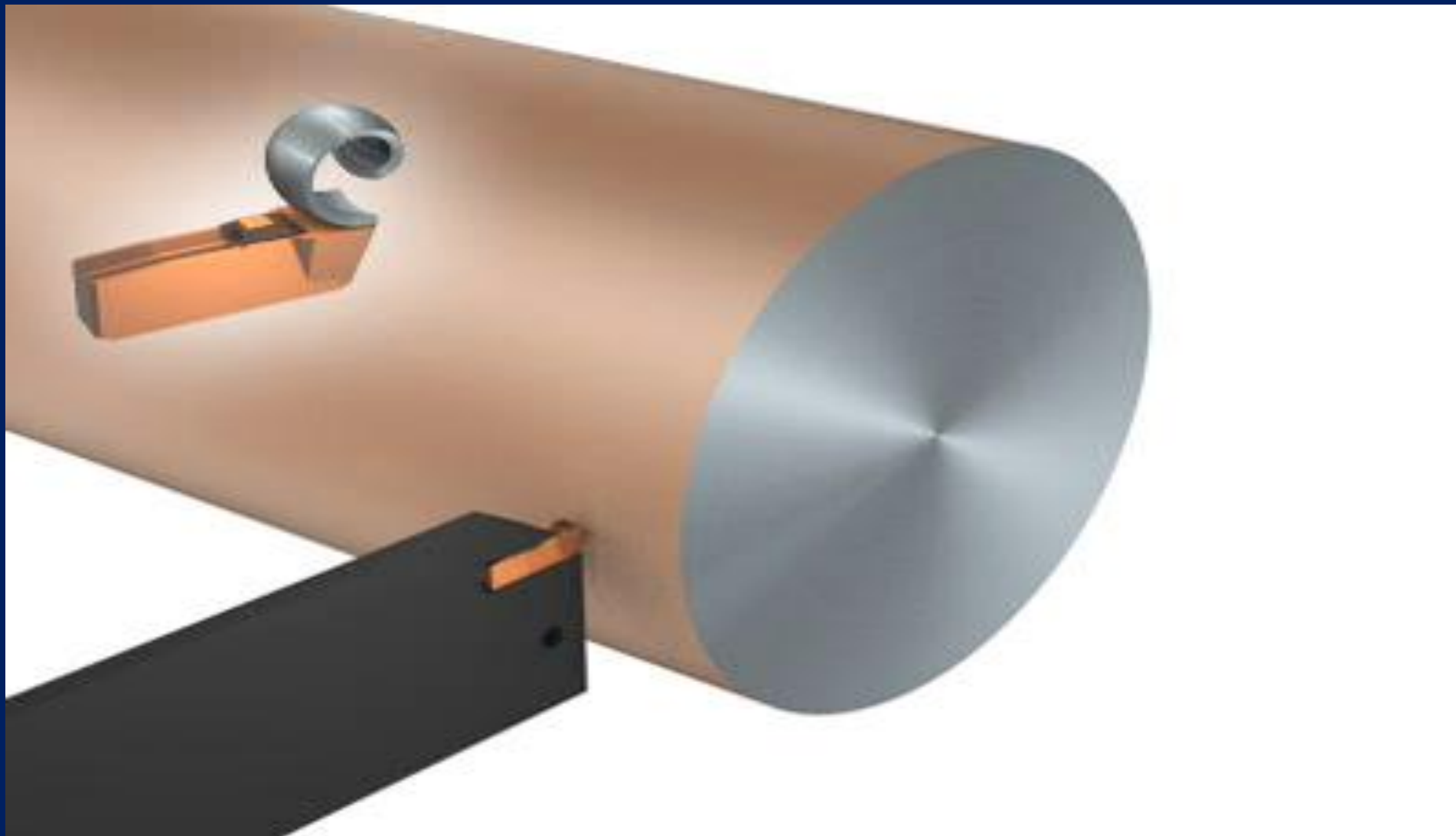
Profilno tokarenje - utor

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Profilno tokarenje - utor

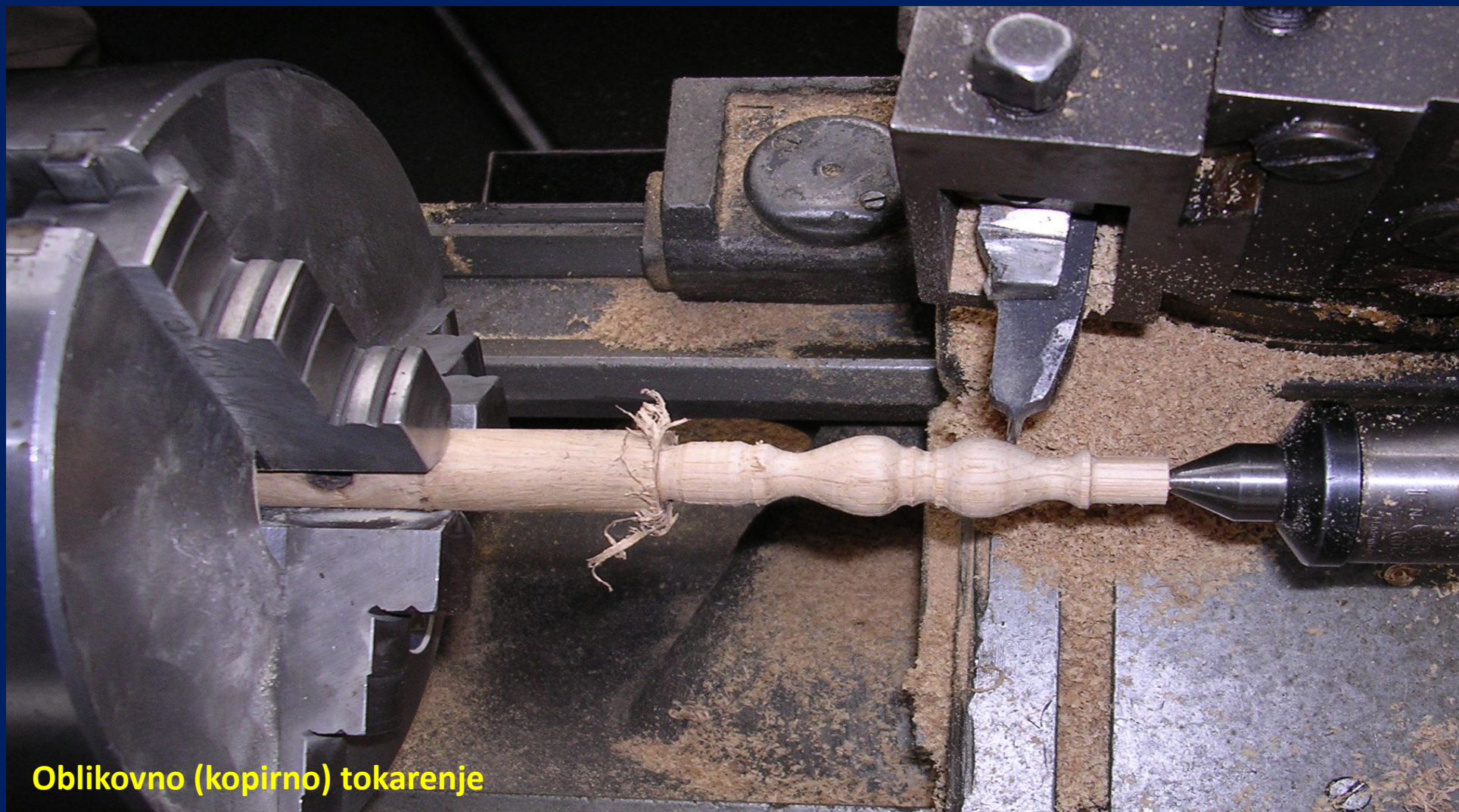
Poprečno tokarenje - odsjecanje

FSB, PROIZVODNO INŽENJERSTVO, OD I OO

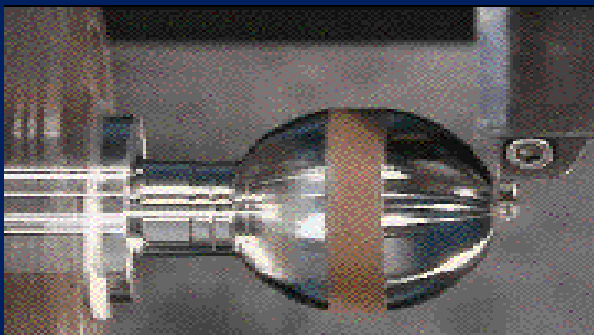

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

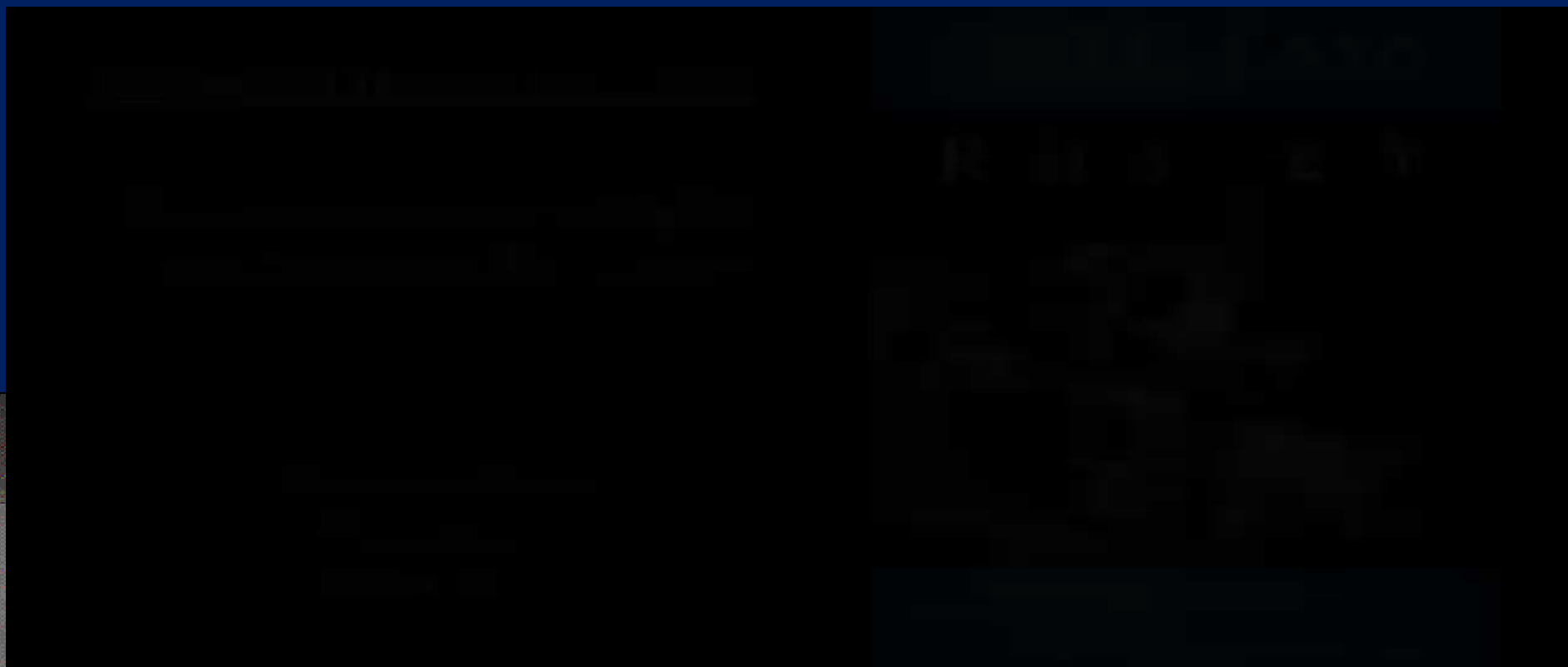
Obrada odvajanjem

Oblikovno (kopirno) tokarenje

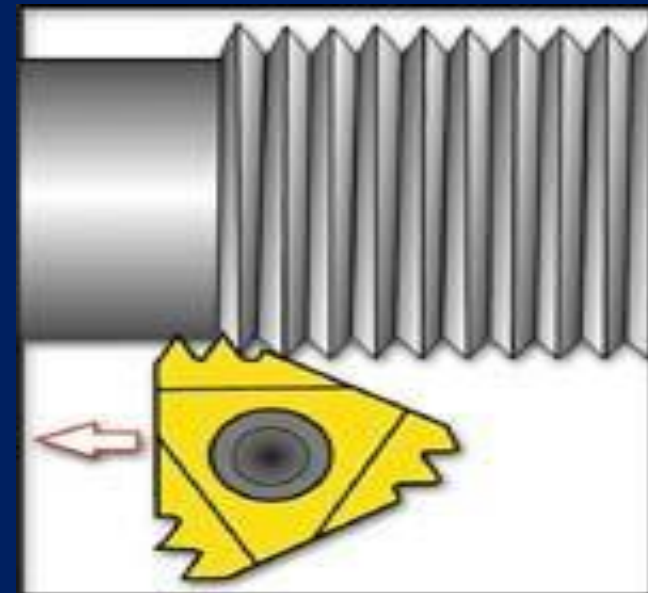
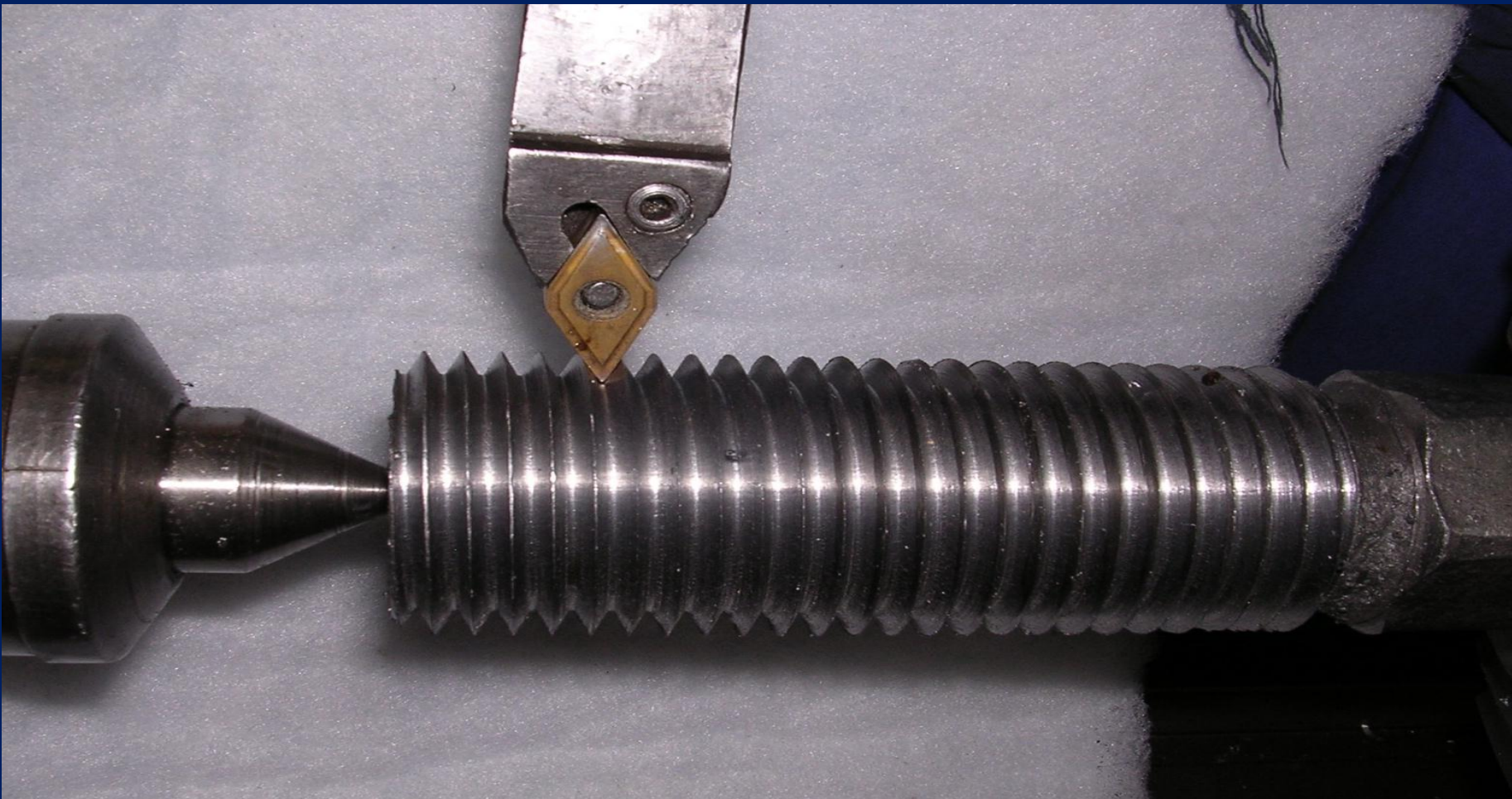

Oblikovno (kopirno) tokarenje, 1.5 min

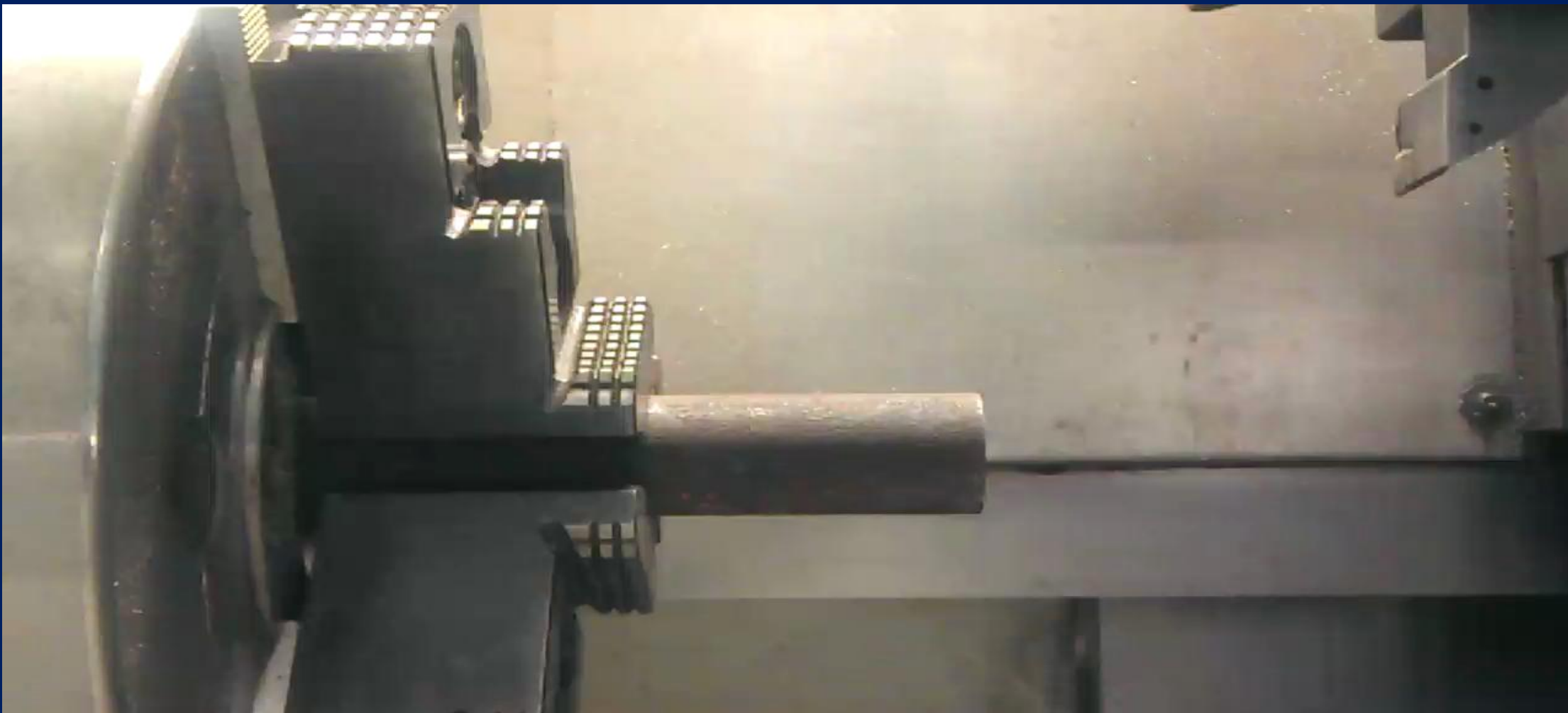

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Tokarenje navoja

Tokarenje uzdužno, poprečno, kopirno i tokarenje navoja

Neokruglo tokarenje

Tokarenje_horizontalno-32t

Tokarenje_horizontalno-najveća-
tokarilica

Tokarenje_vertiklano-gibanja

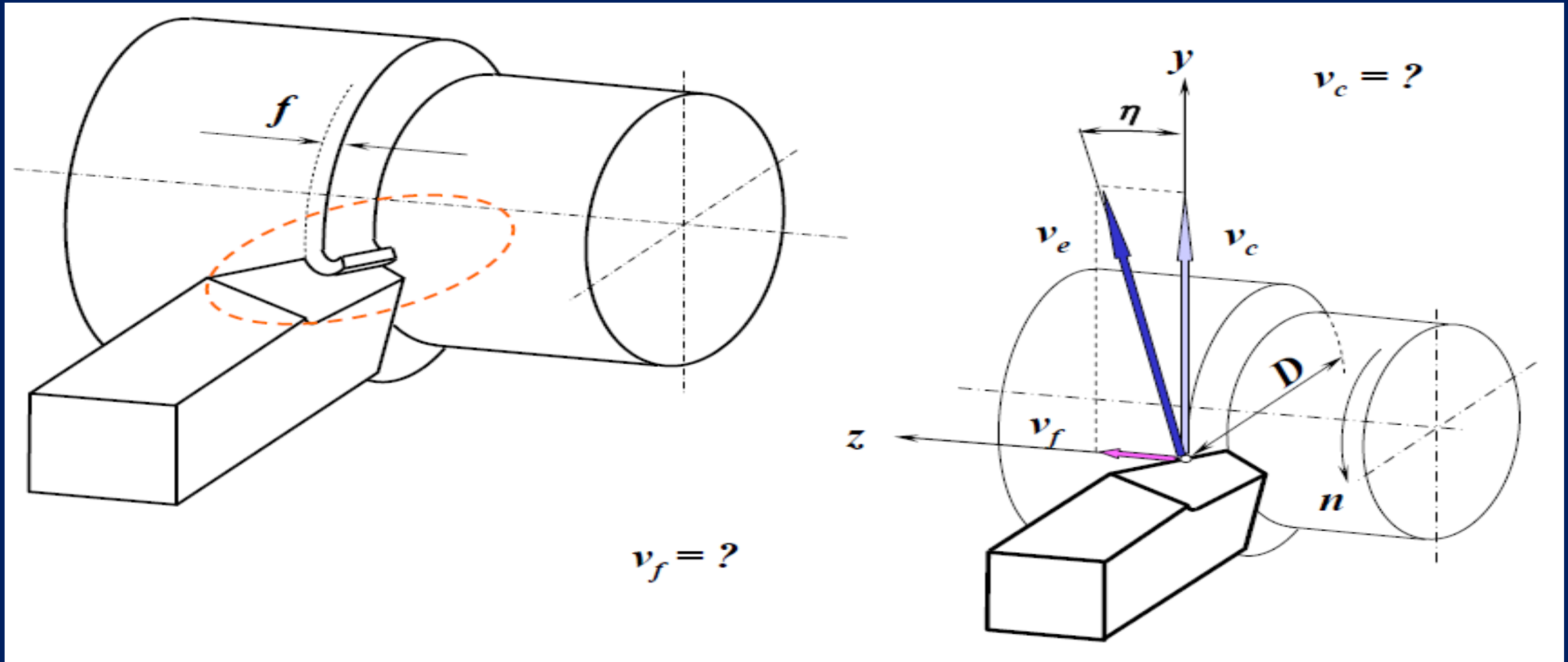
Tokarenje_vertiklano-obično

Tokarenje_vertiklano-posmak-
obradak

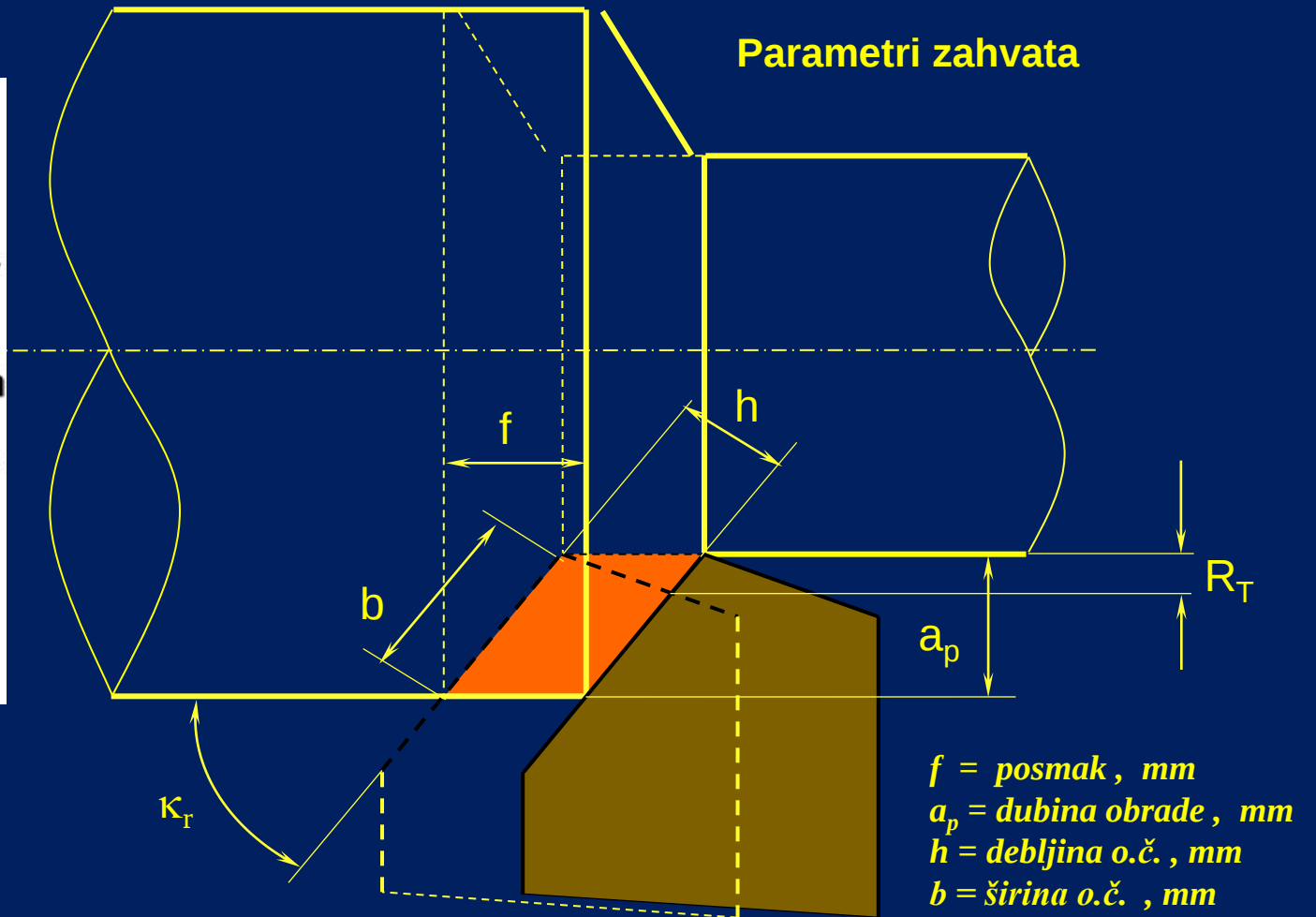
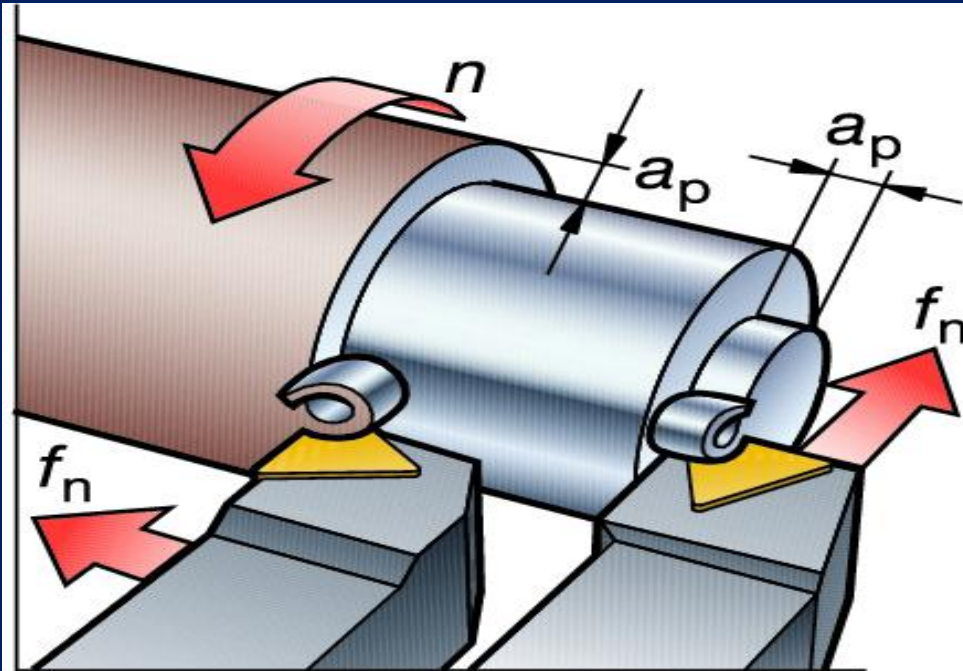
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

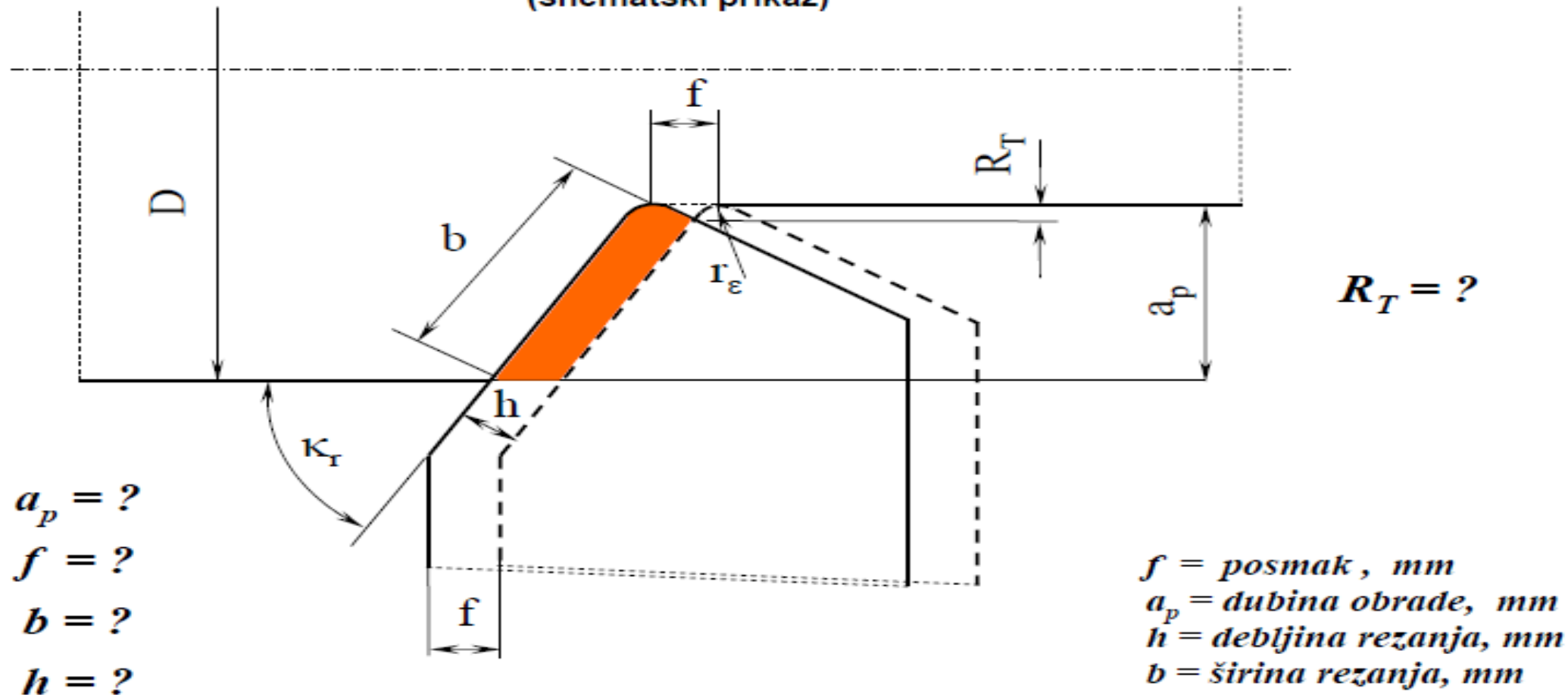
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Površina presjeka rezanja: $A = b \cdot h = a_p \cdot f$, mm²

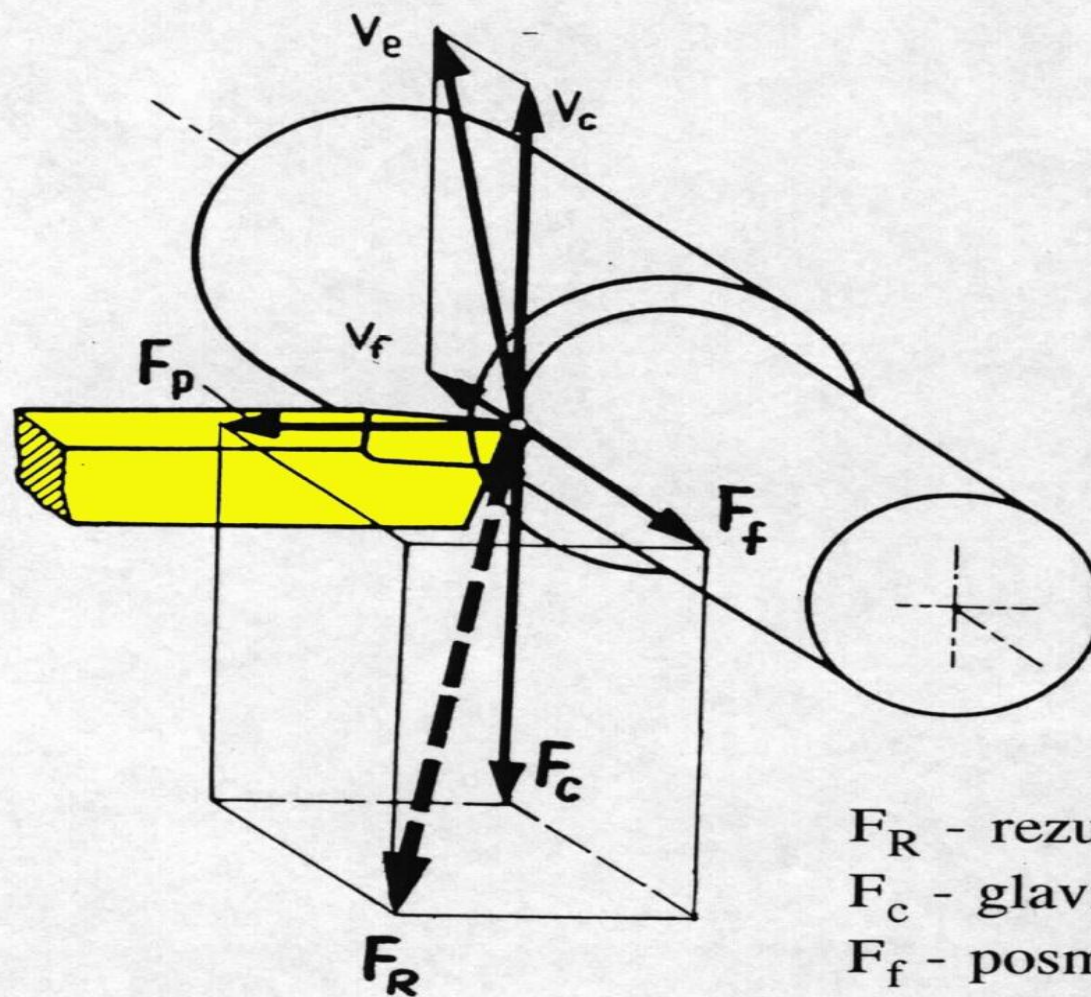
Parametri zahvata (shematski prikaz)

Površina presjeka rezanja: ?

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

F_R - rezultatna sila rezanja
 F_c - glavna sila rezanja
 F_f - posmična sila rezanja
 F_p - natražna sila rezanja

Alat (tokarski nož)

brzorezni čelik, tvrdi metal, cermet, keramika, CBN, dijamant

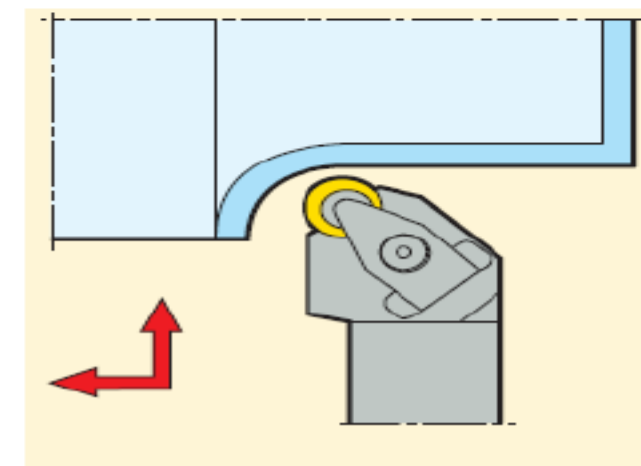
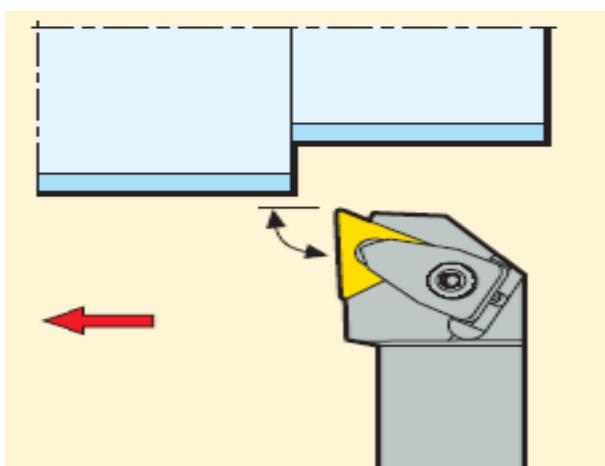
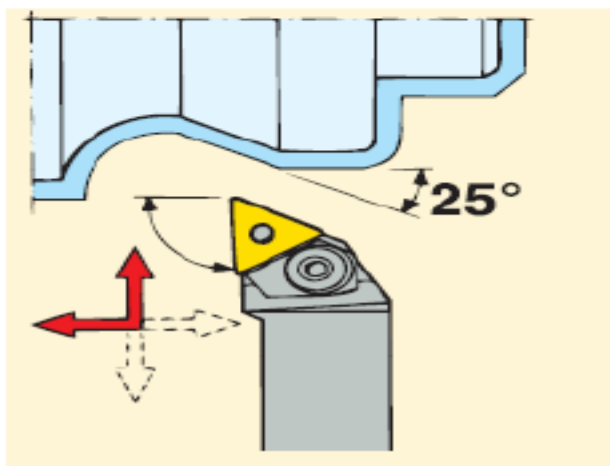
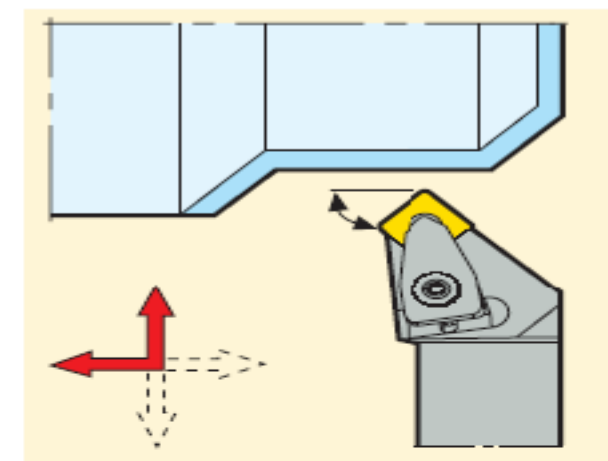
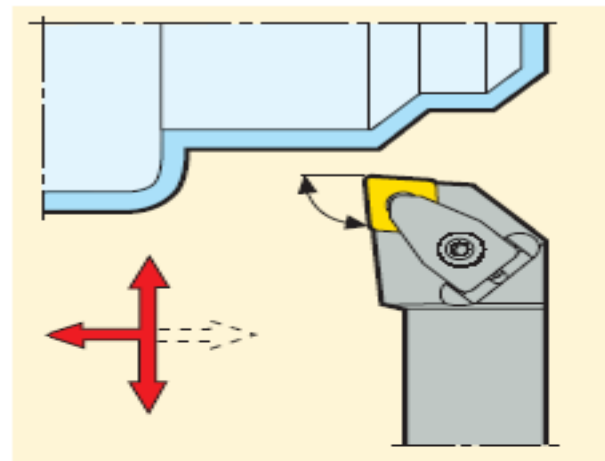
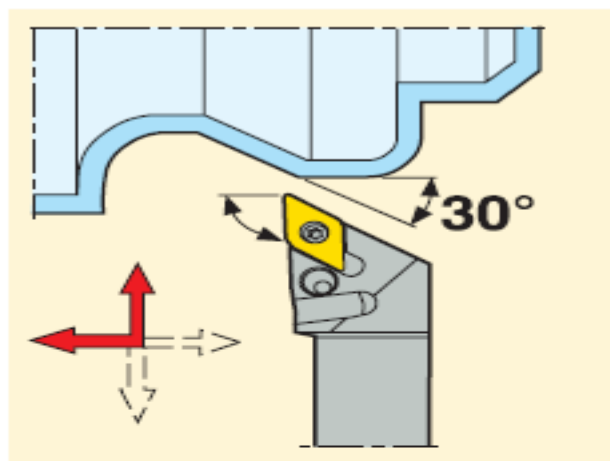
OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

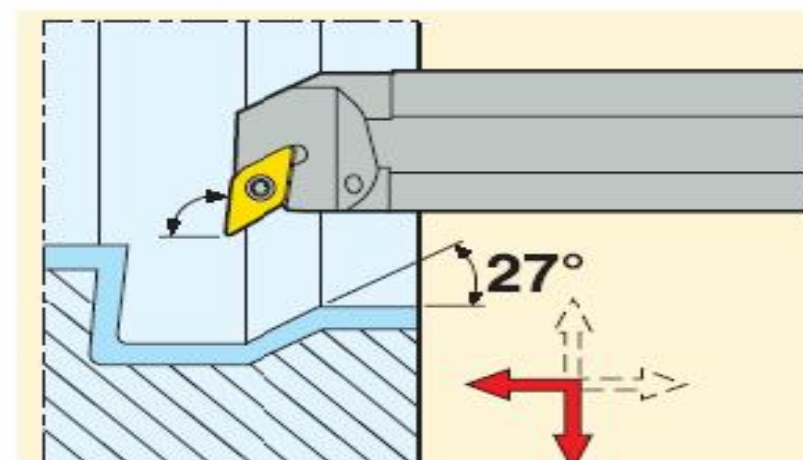
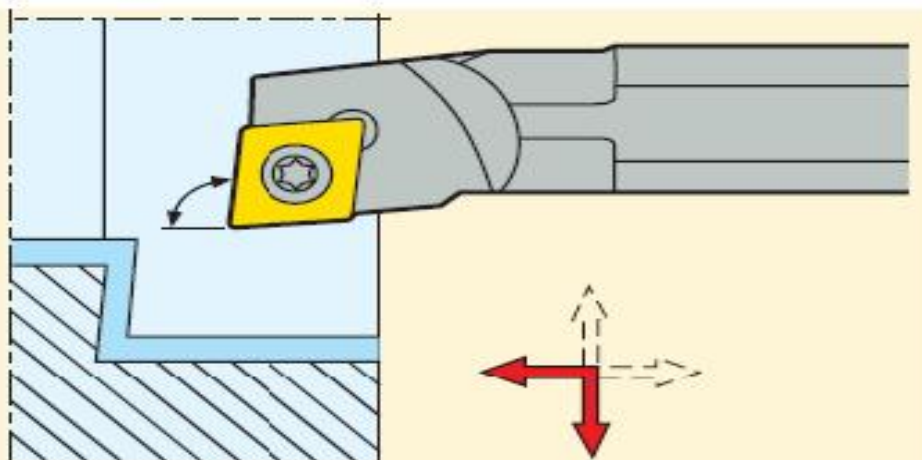
Rezne pločice

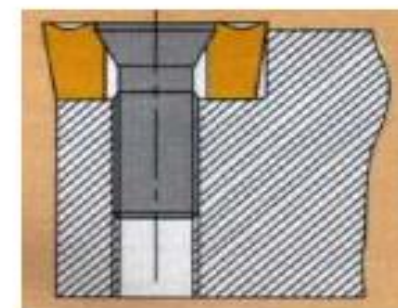
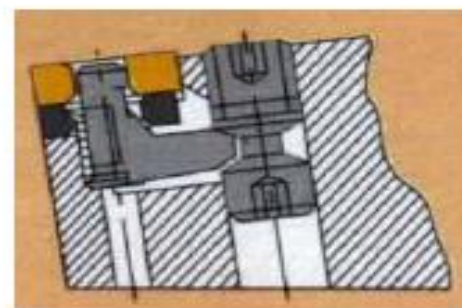
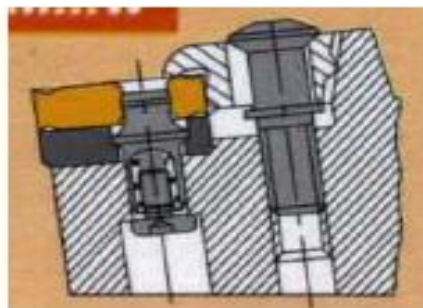
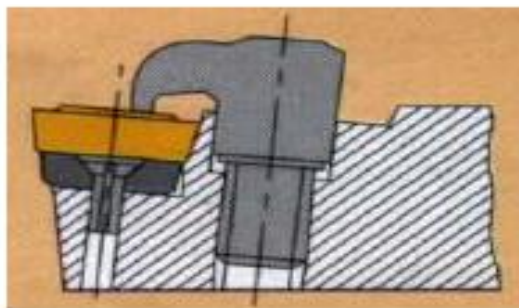
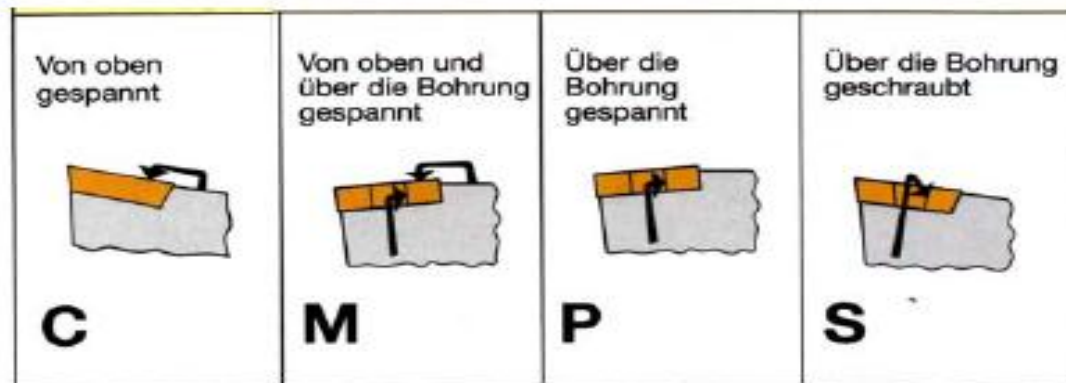
Oblici alata (tokarskih noževa) za vanjsku obradu

Oblici alata (tokarskih noževa) za unutarnju obradu

Način stezanja pločice

GLAVNO (TEHNOLOŠKO, STROJNO) VRIJEME OBRADE

$$t_g = \frac{L_{uk}}{v_f} \cdot i = \frac{L_{ul} + L + L_{iz}}{f \cdot n} \cdot i$$

L_{uk} – ukupna duljina puta u smjeru posmične brzine

L_{ul} – duljina ulaznog puta (prije samoga kontakta)

L – duljina obrade

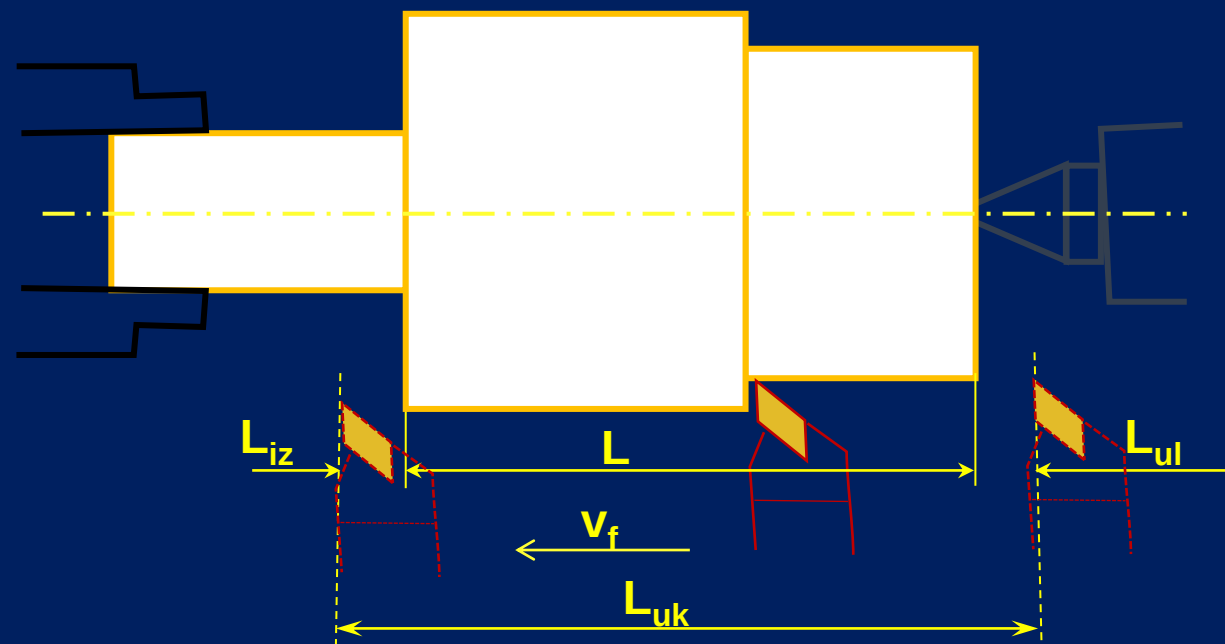
L_{iz} – duljina izlaznog puta (nakon kontakta, nakon obrade)

v_f – posmična brzina

i – broj prolaza

GLAVNO (TEHNOLOŠKO, STROJNO) VRIJEME OBRADE

Uzdužno tokarenje

$$t_g = \frac{L_{uk}}{v_f} \cdot i = \frac{L_{ul} + L + L_{iz}}{f \cdot n} \cdot i$$

GLAVNO (TEHNOLOŠKO, STROJNO) VRIJEME OBRADE

Poprečno tokarenje

a) Stalan (konstantan) broj okretaja

$$t_g = \frac{L_{uk}}{v_f} \cdot i = \frac{L_{ul} + L + L_{iz}}{f \cdot n} \cdot i$$

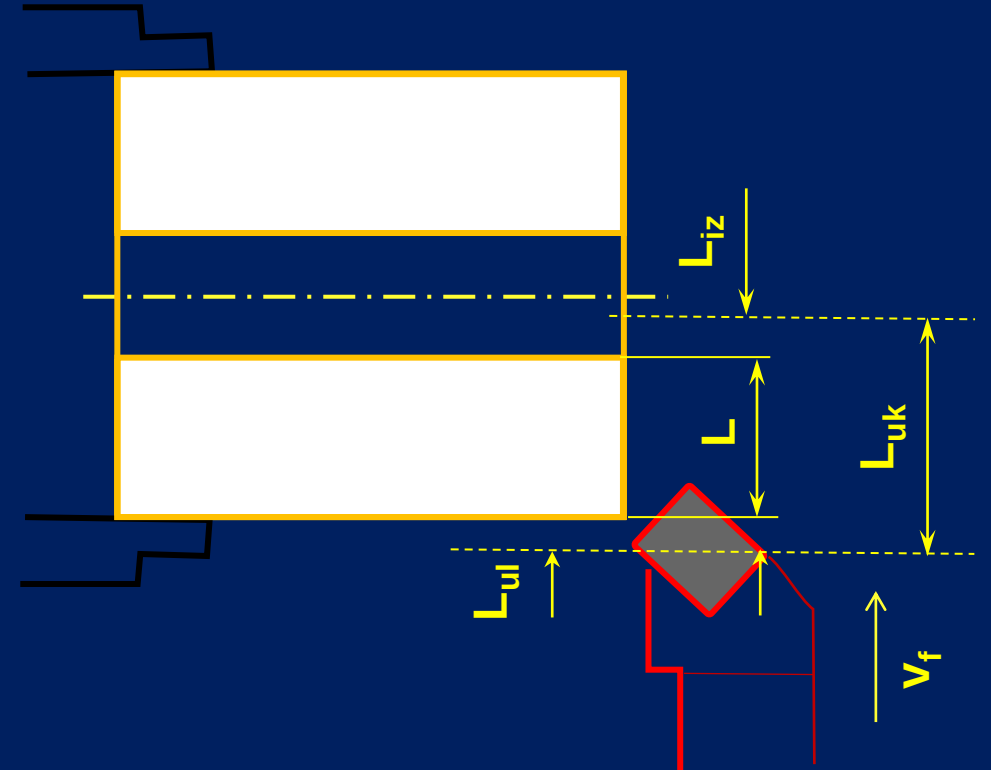
b) Stalna (konstantna) brzina rezanja

$$t_g = \frac{L_{uk}}{v_f} \cdot i \text{ za jedan prolaz} \quad t_g = \frac{L_{uk}}{v_f}$$

Smanjenjem promjera povećava se broj okretaja,
a time i posmična brzina

$$t_g = \frac{L_{uk}}{v_{f_{sr}}} \text{ za primjer na skici} \quad t_g = \frac{(D_1 - D_2)/2}{f \cdot \frac{v_c}{D_{sr} \cdot \pi}}$$

$$t_g = \frac{(D_1 - D_2)/2}{\frac{f \cdot v_c}{\pi} \cdot \frac{1}{(D_1 + D_2)/2}} = \frac{\pi(D_1^2 - D_2^2)}{4 \cdot f \cdot v_c}$$

GLAVNO (TEHNOLOŠKO, STROJNO) VRIJEME OBRADE

Oštrica (vrh) iznad i ispod osi obratka

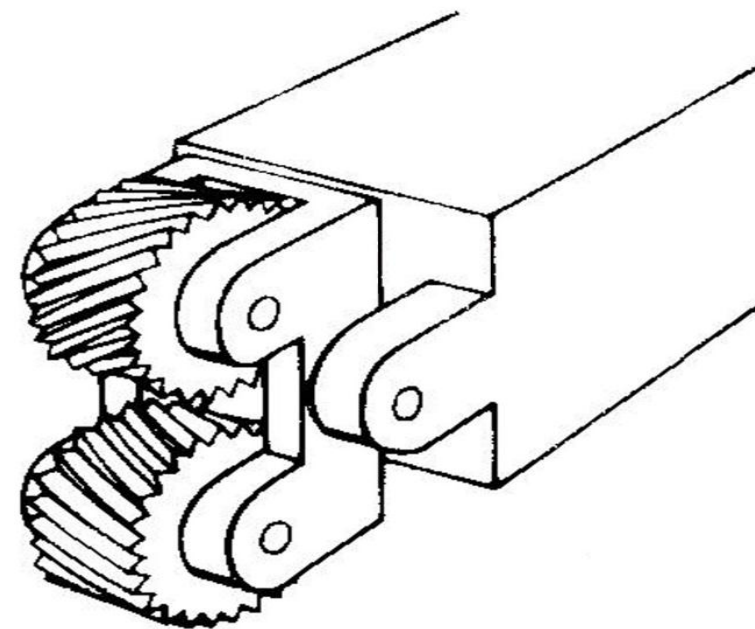
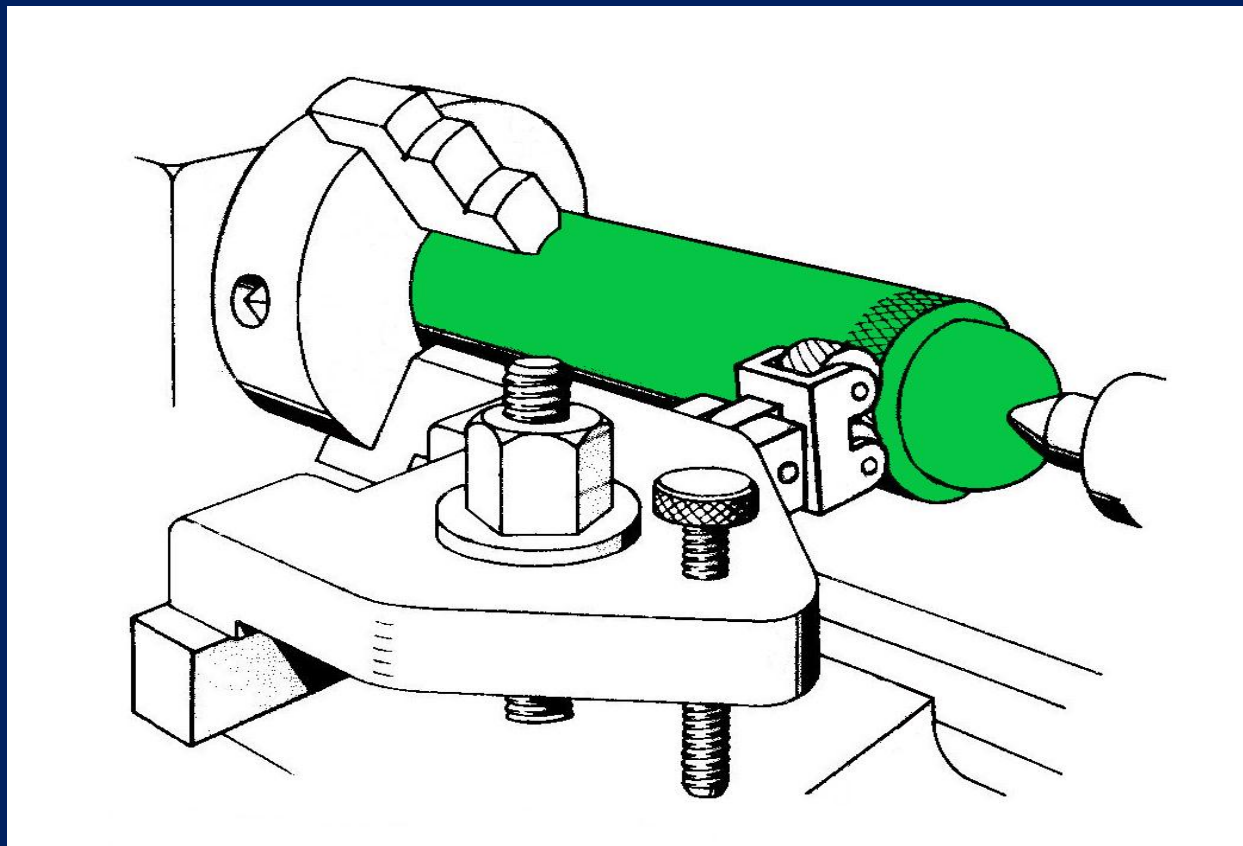
Negativna geometrija

Rovašenje

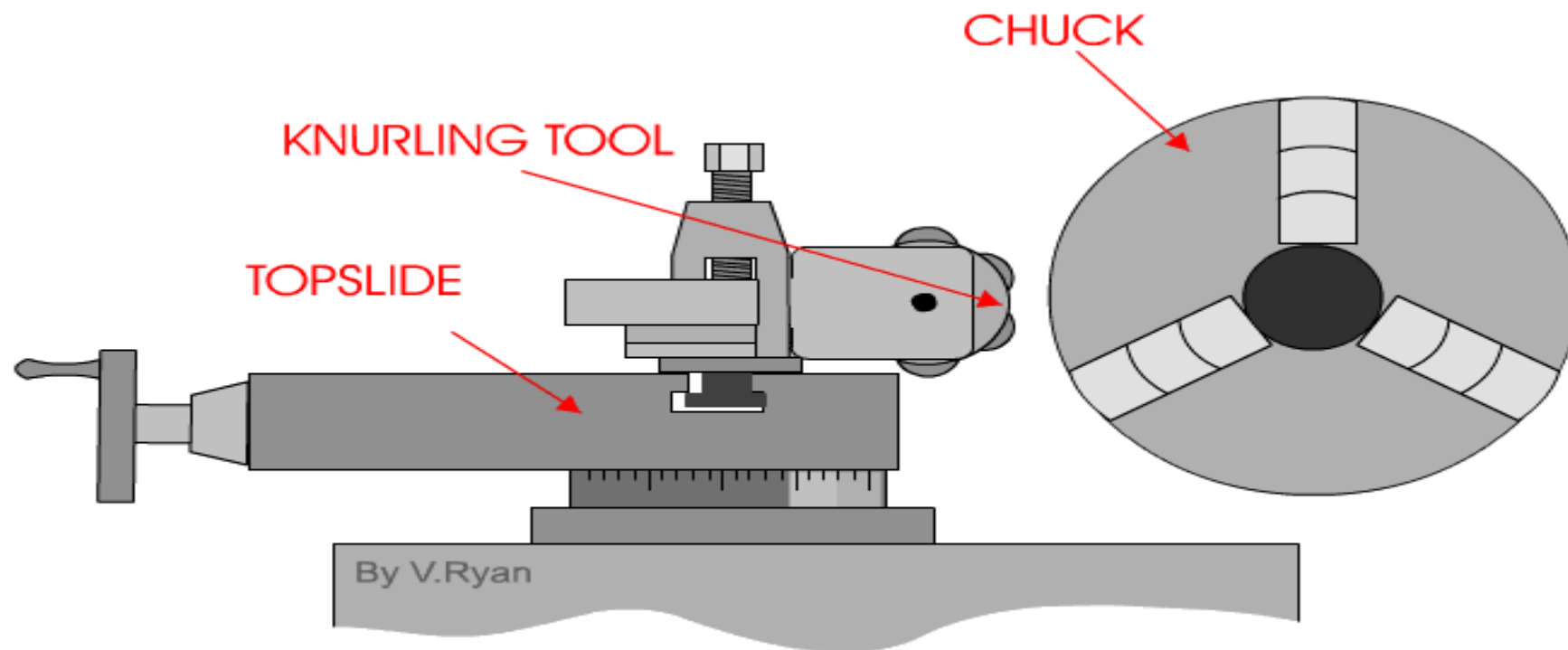
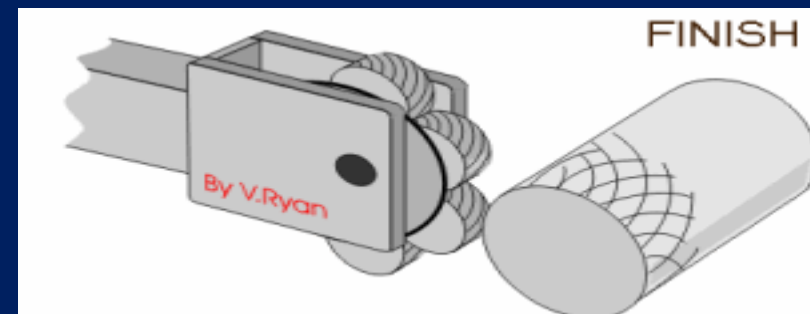
Proces utiskivanja teksture na okrugle površine koji se najčešće primjenjuje kako bi se olakšalo rukovanje, a ponekad zbog povećanja promjera dijela radi utiskivanja u druge dijelove te zbog boljeg vizualnog efekta površine.

Rovašenje

Rovašenje

Rovašenje

Posebnosti kod tokarenja

Tvrdo tokarenje

Mikro tokarenje

Tokarski obradni centri (TOC)

HS tokarenje (visokobrzinsko tokarenje)

HF tokarenje (tokarenje velikim posmacima)

DRY tokarenje (suho tokarenje)

MQL(C) tokarenje